

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Josef Hlávka - významná osobnost české vědy a techniky

Eliška Havránková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Josef Hlávka - významná osobnost české vědy a techniky

Eliška Havránková

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Nikolaj Demjančuk, CSc.

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2013

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, Doc. PhDr. Nikolaji Demjančukovi, CSc. za konzultace a cenné připomínky při psaní mé bakalářské práce.

Zároveň bych chtěla poděkovat, Haně Kaufnerové, správce zámku Josefa Hlávky v Lužanech a prof. JUDr. Václavu Pavlíčkovi, Csc., předsedovi správní rady a prezidia Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, za povolení přístupu na zámek v Lužanech a poskytnutí informací, které byly pro mou práci nepostradatelným přínosem.

Obsah

1. ÚVOD	7
2. ŽIVOT JOSEFA HLÁVKY	8
2.1 RANÉ DĚTSTVÍ	8
2.2 STUDIUM.....	8
2.2.1 Putování za prací	10
2.3 ZDRAVOTNÍ STAV.....	11
2.3.1 Pobyť v Lužanech	12
2.4 OSOBNÍ ŽIVOT.....	13
2.5 KULTURNÍ ZALOŽENÍ.....	14
2.6 POLITICKÝ POSTOJ	16
2.7 KONEC ŽIVOTA.....	16
3. ARCHITEKTURA	18
3.1 DÍLO ARCHITEKTA A STAVITELE	19
3.1.1 Černovický komplex	19
3.1.2 Dvorní opera ve Vídni	21
3.1.3 Zemská porodnice v Praze.....	21
3.1.4 Další práce architekta	21
3.1.5 Zámek v Lužanech	22
3.2 DOZNÍVÁNÍ TVŮRČÍ ČINNOSTI V OBLASTI ARCHITEKTURY	23
4. ODKAZ JOSEFA HLÁVKY	25
4.1 MECENÁŠSKÁ ČINNOST	26
4.1.1 První darovací zásluhy	27
4.1.2 Česká akademie věd a umění	27
4.1.3 Národohospodářský ústav	30
4.1.4 Studentské koleje.....	31
4.1.5 Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových	33
5. ZÁVĚR	36
6. RESUME	37
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	38
8. PŘÍLOHY	40
8.1 PORTRÉT JOSEFA HLÁVKY	40
8.2 ŽÁDOST O POVOLENÍ K PŘÍSTUPU NA ZÁMEK V LUŽANECH	41
8.3 RODNÝ DŮM.....	42
8.4 PAMĚTNÍ DESKA NA RODNÉM DOMĚ	43
8.5 JOSEF HLÁVKA	43
8.6 RODINNÁ FOTOGRAFIE	44
8.7 MANŽELKA MARIE	44

8.8 MANŽELKA ZDEŇKA	45
8.9 REZIDENCE BUKOVINSKÝCH METROPOLITŮ V ČERNOVICÍCH	45
8.10 ZEMSKÁ PORODNICE V PRAZE	46
8.11 DVORNÍ OPERA VE VÍDNI.....	46
8.12 ZÁMEK V LUŽANECH	47
8.13 PRACOVNA JOSEFA HLÁVKY NA ZÁMKU V LUŽANECH	47
8.14 MALÁ JÍDELNA.....	48
8.15 LOŽNICE	48
8.16 MINCOVOD	49
8.17 POKOJ ANTONÍNA DVOŘÁKA	49
8.18 ZÁMECKÁ KAPLE V LUŽANECH	50
8.19 RODINNÁ HROBKA NA PŘEŠTICKÉM HŘBITOVĚ	50
8.20 ZÁKLADNÍ ŠKOLA JOSEFA HLÁVKY V PŘEŠTICÍCH.....	51
8.21 PAMĚTNÍ DESKA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	51
8.22 ŽÁDOST O UBYTOVÁNÍ V HLÁVKOVĚ KOLEJI	52
8.23 DAROVACÍ SMLOUVA.....	53
8.24 SMUTEČNÍ OZNÁMENÍ	54

1. ÚVOD

Téma „Josef Hlávka - významná osobnost české vědy a techniky“ jsem si zvolila pro svoji bakalářskou práci z důvodu, protože působení tohoto muže je spojeno s životy mnoha rodin v mé rodné obci na jižním Plzeňsku, v Lužanech. Místní obyvatelé pracovali v zámku, na zahradě, ve statku, v lihovaru. Josef Hlávka pro své zaměstnance nechal postavit při hlavní silnici tzv. panské domky, z nichž se nedochoval žádný, všechny již byly zbourány. Zasloužil se o postavení železniční stanice v obci, protože jako prozíravý hospodář usiloval i o rozvoj dopravy pro vesnici. Zámek s rozlehlým upraveným parkem, zahradou a hospodářské budovy jsou součástí obce. Dodnes se v rodinách, z nichž jejich prarodiče zaměstnával Josef Hlávka, vzpomíná, jak se tehdy žilo.

Práce je rozčleněna do tří stěžejních kapitol. První kapitola se dělí na podkapitoly, které provázejí životem Josefa Hlávky. Nejprve se věnují mládí a studiu, poté je zmíněn jeho osobní život a v posledních podkapitolách je přiblížen kulturní a politický postoj Josefa Hlávky. Druhá kapitola přibližuje období Hlávkovy tvůrčí činnosti architekta a stavitele. Zde jsou zmíněna nejvýznamnější díla, která vytvořil. Třetí kapitola se poté věnuje jeho mecenášské činnosti a odkazu. V průběhu celé práce je postupně uvedena řada institucí, kterými se Josef Hlávka zapsal do dějin celého národa. Jednotlivé kapitoly nám na reálných příkladech ukazují, co zanechal českému národu.

Práce vychází ze studia literatury o osobním i profesním životě Josefa Hlávky a ze spojení těchto zdrojů informací s historickými událostmi, které provázely jeho život. V tomto bodě je nutné podotknout, že neexistuje příliš široká škála zdrojů informací věnující se této osobnosti, proto při přípravě práce bylo nutné vystačit jen s omezeným výběrem literatury. Práce je tudíž založena na již publikované literatuře, která zpracovává toto téma. Doplnujícím zdrojem jsou použité záznamy projevů z konferencí, výroční zprávy o činnosti Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových a články v časopisech. Na základě historické metody a syntézy všech zdrojů informací by tato práce měla čtenáře blíže seznámit s touto významnou osobností, která se nesmazatelně zapsala do historie celého národa.

Této osobnosti není věnováno příliš pozornosti. Mezi dnešní mladou generací upadá osobnost Josefa Hlávky téměř v zapomnění. Málokdo dokáže říct, kdo skutečně Josef Hlávka byl. Řada lidí o této významné osobnosti nic neví.

Záměrem práce je poskytnout ucelené informace o životě a působení Josefa Hlávky a zhodnotit jeho přínos pro další generace, aby si i mladý člověk uvědomil, že odkaz tohoto muže stále ovlivňuje život české vědy a techniky.

2. ŽIVOT JOSEFA HLÁVKY

Při seznámení s životem Josefa Hlávky je k povšimnutí několik prvků, které měly vliv na formování jeho působení v pozdější době. Již od dětství byl Josef Hlávka ovlivněn prostředím, ve kterém vyrůstal. Místo, kde prožil své útlé dětství, mělo vliv především na jeho budoucí volbu povolání. Středoškolské vzdělání se snažil získat na několika školách. Už tehdy poznal život v různých koutech světa a cestování se nevyhýbal ani při výkonu své profesní kariéry.

2.1 Rané dětství

„Josef Hlávka se narodil v době, kdy se národ náš zásluhou svých buditelů začal již probouzet, avšak úpěl pod tíhou vídeňského absolutismu.“¹ Zatímco Evropou na počátku 30. let 19. století již kolovaly revoluční myšlenky, v Přešticích² v malém přízemním domku nedaleko Dientzenhoferova chrámu přišel na svět Josef Hlávka. Narodil se dne 15. února 1831 Anně Hlávkové, rozené Stachové, a Antonínu Hlávkoví, tehdejšímu soudnímu úředníkovi, jako druhorozené dítě. Revoluční nálady putující Evropou od Francie po Rusko zabloudily pravděpodobně na okamžik i do tohoto městečka na jižním Plzeňsku a otiskly se do povahy malého Josefa. Jak jinak vysvětlit, že jeho starší bratr Antonín stejně jako mladší sestra Matylda se s podobným životním elánem nenarodili. Hlávkoví rodiče nebyli příliš bohatí. Otec jako soudní úředník měl dostatečný příjem pouze na to, aby uživil rodinu se třemi dětmi ve velmi skromných podmínkách. Dětství Josefa Hlávky se příliš nelišilo od dětství jeho vrstevníků. Čím se však malý Josef od ostatních lišil, bylo nadání, jímž disponoval. Již od dětství se u něj projevoval vrozený talent a jeho nejoblíbenější činností se stalo kreslení. Na papír přenesl téměř všechno, co viděl kolem sebe. Zajímal se především o historické objekty, hrady, zámky, kostely a lidovou architekturu na vesnicích.³

2.2 Studium

V deseti letech přihlásil otec Josefa Hlávku na klatovské gymnázium. Tam i přesto, že projevoval značnou snahu, nebyl jeho prospěch dostačující pro zdejší studium. Později byl jeho otec přeložen, aby působil v Kolíně. Josef Hlávka navštěvoval místní gymnázium, ale ani zde mu nedávali profesori obzvláštní vyhlídky a nebýt matky, která věřila v jeho výtvarný talent, skončil by nejspíš na přání otce jako řemeslník. Po neúspěšných gymnaziálních studiích složil úspěšně přijímací zkoušky na pražskou stavovskou reálku, patřící tehdy k polytechnickému ústavu.

¹ Stíbral, J.: *Josef Hlávka*, s. 5.

² V Přešticích nalezneme ulici pojmenovanou po rodákovi Josefu Hlávkoví, Hlávková. Tato ulice začíná na přeštickém náměstí a směřuje podél Hlávkova rodného domu až na okraj města.

³ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 9 - 10.

Po dvou letech zde pokračoval v technických studiích. Vypěstoval v sobě perfekcionismus, který ho celoživotně provázel a v následujících letech studoval s vynikajícím prospěchem, stal se premiantem.⁴

Stále jako student reálky prožil Josef Hlávka v roce 1848, pražskou revoluci⁵. Přesto, že se do akcí revolučního roku zapojil, zachoval si určitý odstup. Stál ve středu pokrokové mládeže, která odmítala vládnoucí metternichovský absolutismus. Společně s ostatními studenty zakládali spolky šířící vlastenecké smýšlení a českou literaturu. Josef Hlávka vstoupil do ozbrojené studentské legie.⁶ Když rakouské ministerstvo vnitra rozpustilo studentskou legii, zasedl do vzniklého Akademického řečnického a čtenářského spolku.⁷

Josef Hlávka se nadchl pro studium architektury. Nejprve studoval v Praze a posléze pokračoval ve studiu tohoto oboru ve Vídni na Akademii výtvarných umění. Studoval poctivě s perfekcionismem jemu vlastním a snažil se dosáhnout co nejlepších výsledků. Hnacím motorem mu byla nejen jeho touha po pochopení a ovládnutí oboru architektury, ale také vidina osvobození od vojenské služby, které se poskytovalo právě za výborné studijní výsledky. A tento cíl se mu skutečně splnil, když mu byla dne 26. ledna 1854 udělena státní cena za nejlepší práci posluchače, která byla zvýhodněna právě úplným osvobozením od vojenské služby.⁸

Nespokojoval se pouze s teorií, nechtěl být architektem, který nevykročí ze své kanceláře od svého prkna, kde bude malovat jen abstraktní obrázky vysněných staveb. Chtěl ovládat i stavitelskou činnost v praxi, toužil na vlastní oči vidět, jak se ony obrázky architektů realizují a jak se skutečně objekty staví, proto si ve volném čase přivydělával jako zednický učeň u úspěšného podnikatele a stavitele Františka Šebka. Od něho získal také v roce 1854 výuční list. Spojil vlastně dvě užitečné věci - získal neocenitelné zkušenosti a poznatky, které se mu hodily v jeho budoucím povolání, a zároveň si přivydělával na studium.⁹

Kladl důraz nejen na vědecké poznání, ale především na zkušenost, kterou člověk mohl získat pouze tím, že on sám si skutečně osahal veškerý materiál a vlastnoručně si vyzkoušel techniky, které se používaly tehdy při stavbě budov.

Po studiích mu nabídl František Šebek, český stavitel působící ve Vídni, místo v jeho stavební kanceláři a zanedlouho se stal dokonce ředitelem celé kanceláře. Zájem vyjádřil i Heinrich Ferstel, jeho starší kolega z fakulty a projektant, který ho přizval ke spolupráci na soutěžním návrhu na dostavbu rakouské banky.

⁴ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 18.

⁵ Revoluce zpočátku probíhala v poklidu pouze petiční cestou. V červnu vypuklo v Praze povstání, které mělo formu boje na barikádách. Tohoto povstání se účastnili především mladí dělníci a studenti. V Čechách šlo zejména o snahu samostatnosti v rámci Rakouska a zrovnoprávnění češtiny s němčinou.

⁶ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 11.

⁷ Vopařil, J.: *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš*, s. 14.

⁸ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 14.

⁹ Vopařil, J.: *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš*, s. 16.

Současně také nakreslili projekty vídeňské burzy a Votivního chrámu.¹⁰ Josef Hlávka projektoval i pro zkušeného Fridricha Schmidta a pro své bývalé profesory Augusta von Siccardsburga a Eduarda van der Nüllu.

2.2.1 Putování za prací

V roce 1856 vypracoval Josef Hlávka návrh hrobky pro Šebkovu zemřelou manželku. Téhož roku zaslal do soutěže svůj projekt Národního divadla v Praze, za který získal třetí cenu. Návrh byl oceněn udělením dvouročního cestovního stipendia, které mu později bylo ještě o rok prodlouženo. V rámci stipendia se vydal do Itálie, Řecka, a přes Francii, Anglii a Německo se vracel zpět do Vídně. Čas strávený v zahraničí rozhodně nepromarnil. Během cestování pořizoval kopie stavebních objektů, které se mu staly v budoucnu inspirací. Roku 1858, během pobytu v Paříži, se zúčastnil se soutěže na úpravu průčelí domu Santa Maria del Fiore ve Florencii a získal čestné uznání.¹¹

Podmínkou stipendia bylo, že stipendista bude mít po návratu z cest nárok na uplatnění jako odborník ve státní službě. V době Hlávkovy cestování došlo k dvěma historickým událostem, které zasáhly do jeho pozdější činnosti. Roku 1859, v bitvách u Magenty a Solferina, byla rakouská armáda poražena sardinsko-francouzskými sbory. Ve druhém a současně rozhodujícím střetnutí dominoval ve funkci vrchního velitele habsburské armády císař František Josef I., a tehdy Rakousko-Uhersko ztratilo území Lombardie. Josef Hlávka se vrátil právě na podzim roku 1859, tedy krátce poté co rakouská armáda prohrála válku v severní Itálii, jejíž důsledky přivedly státní orgány i ekonomiku do takového zmatku a hospodářské krize, že o využití služby architekta nemohl být zájem, proto mu bylo doporučeno hledat práci jinde.¹²

Situace byla pro Josefa Hlávku velmi nepříjemná, právě proto, že se vrátil z cest dozrálý a přesvědčený o své tvůrčí činnosti. Neustále toužil působit jako architekt a myšlenku vrátit se do Prahy, do města, kde nebylo mnoho příležitostí realizovat své stavby, považoval za nesmyslnou.¹³

Tato doba však byla k jeho kariéře architekta i přívětivá, a změny v tehdejší společnosti mu přinesly i mnoho příležitostí pro rozvíjení jeho snu. Přínosné pro jeho stavitelskou činnost se stalo především zbourání městských hradeb v roce 1857 ve Vídni, které přineslo zdvojnásobení počtu obyvatel města. Ve Vídni mělo dojít k velkému rozmachu ve stavebnictví, a proto i poptávka po výkonných a připravených stavitelích, jakým právě on byl, se značně zvýšila.¹⁴

¹⁰ Vopařil, J.: *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš*, s. 16 - 17.

¹¹ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 15 - 16.

¹² Hora-Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 64.

¹³ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 18.

¹⁴ Hora-Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 66.

Změnila se společenská struktura i životní podmínky. Mimo panovníka, šlechty a církve se mělo začít stavět i pro buržoazii a stát. Stavby probíhaly prostřednictvím stavitelských firem, přičemž v nich působili vynikající architekti. Josef Hlávka si uvědomil, že se nebude stavět dle jeho projektů, ale svoji existenční nejistotu vyřešil tím, že uplatní své praktické zkušenosti a bude stavět alespoň to, co projektují jiní.¹⁵

Josef Hlávka po návratu do Vídně, roku 1859, se i přes vzniklé potíže pustil naplno do práce a usilovně pracoval nejprve jako stavitel a později se zde prosadil i jako architekt. Jeho činnost přerušilo náhlé zhoršení zdravotního stavu, kdy se odklonil od přímého výkonu tohoto oboru, ale nikdy architekturu úplně nevymazal ze svého života. Můžeme poukázat na to, že měl vlastně štěstí na dobu, ve které se ocitl.

Jeho přesídlení z Prahy do Vídně ho dovedlo k tomu, že poznal svobodný život plný blahobytu a tento poznatek mohl srovnat s ubohostí a bídou v českých zemích. Snad proto se v budoucnu věnoval hlavně povznesení své dosud zaostalé rodné země, rozvoji svého národa.¹⁶

2.3 Zdravotní stav

Josef Hlávka řídil současně výstavbu několika staveb, což vyžadovalo neustálé cestování mezi Prahou, Vídní a Černovicemi. Následky intenzivního pracovního nasazení na sebe nedaly dlouho čekat. V roce 1869 se odehrál osudový zlom v jeho životě. Josef Hlávka vyčerpan jak fyzicky, tak psychicky se zhroutil, ochrnil na obě nohy a ocitl se na invalidním vozíku. Snažil se řídit své podnikání z kolečkového křesla, přičemž vyvstává řada problémů. Nikdy nedbal na varování lékařů, že jeho zdravotní stav je skutečně vážný. Postupem času zaútočila nemoc na to nejdůležitější a začal ztrácet zrak. Nezbylo tak nic jiného, než se úplně vzdát své profesi.¹⁷

Dne 20. dubna 1873 předal ministerstvu kultury a vyučování plány k dokončení Černovického areálu. Jednoho ze svých spolupracovníků pověřil k tomu, aby za něj dokončil veškeré rozestavěné stavby a on sám vrátil stavitelskou koncesi a odešel nemocný z vyčerpání na zámek do Lužan.¹⁸

I přes pracovní aktivitu, kterou neustále v omezené míře vykonával, se jeho zdravotní stav v roce 1880 poměrně zlepšil a s postupem času jeho invalidní vozík nahradily berle. Když se postavil na vlastní nohy, netrvalo příliš dlouho a později se dokázal dokonce pohybovat jen prostřednictvím hole. Přesto, že nikdy už nebyl úplně zdrav a po celý život ho provázely střevní, žaludeční potíže a kloubový revmatismus, toto uzdravení vnímal jako jistý zázrak.¹⁹

¹⁵ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 18.

¹⁶ Stíbrál, J.: *Josef Hlávka*, s. 6.

¹⁷ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 16.

¹⁸ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 44.

¹⁹ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 38, 89.

K jeho uzdravení přispěly pobyty v Lužanech, příjemná rodinná atmosféra, venkovské prostředí i upřímné přátelství několika významných osobností. Dostávalo se mu jistě odborné péče odpovídající možnostem doby. Ovšem zmiňované potíže, které se u něj neustále objevovaly, se mu nakonec staly i osudnými.²⁰

2.3.1 Pobyty v Lužanech

Jeho matka mu v roce 1875 věnovala zámek v Lužanech, nedaleko jeho rodných Přeštic, který pro ni koupil v roce 1866, a tak se Josef Hlávka vrátil do kraje, který tak miloval, do místa, kde se narodil a strávil dětství. Po jeho pracovním vyčerpání a zdravotním selhání se ani zde nevěnoval odpočinku, naopak způsob jak naložit s volným časem vyhledával, a tak začal zvelebovat svoji zemědělskou usedlost. Opěvoval zámecký park, pole i lesy, založil vinici, ovocnou a zelinářskou zahradu. Nevěnoval se jen zemědělství, ale také se zasloužil o zřízení nové zámecké knihovny.²¹

Lužanský zámek vystřídal několik majitelů, přičemž posledním se stal právě Josef Hlávka, který ke konci svého života věnoval zámek národu. Lužanská kulturní rezervace se stala jediným příkladem darování národu, které bylo jedinečné v kulturních dějinách nejen českého národa, ale i celého kulturního světa. Od roku 1921 se stal tedy zámek i s parkem národní kulturní památkou.²²

Zámek měl i po Hlávkově smrti být kulturním a společenským centrem. Dnes slouží ke konání pravidelných zasedání správní rady Nadání a rady Národohospodářského ústavu. Pořádají se zde setkání významných odborníků. Každý rok jsou na zámku v Lužanech předávány Medaile Josefa Hlávky významným osobnostem české vědy a umění²³ a také jsou zde předávány Ceny Josefa Hlávky²⁴. Každoročně se koná v zámecké kapli bohoslužba při příležitosti oslav výročí jeho úmrtí. Výjimečně se v kapli konají mše, hudební vystoupení a koncerty pro hosty Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových a pro místní občany. Při významných příležitostech a vybraných dnech v letních měsících je zámek přístupný k prohlídkám pro veřejnost.²⁵

²⁰ Blahoš, J.: Život a zdraví Josefa Hlávky. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 98.

²¹ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 37 - 38.

²² Hlávka, K.: *Lužany: národní památník a přírodní rezervace*, s. 1.

²³ Medaile Josefa Hlávky je udílána významným osobnostem české vědy a umění jako výraz ocenění jejich díla a zásluh. (Pavlíček, V.; Rýdlová, D.; Kouba, Z.: *Výroční zpráva Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových*, s. 23)

²⁴ Cena Josefa Hlávky je udílána nadaným vysokoškolským studentům. Mimo to je udílána také Cena Josefa Hlávky za vědeckou literaturu, která oceňuje autory nejlepších vybraných odborných publikací. (Pavlíček, V.; Rýdlová, D.; Kouba, Z.: *Výroční zpráva Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových*, s. 22, 24)

²⁵ Pavlíček, V.; Rýdlová, D.; Kouba, Z.: *Výroční zpráva Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových*, s. 13 – 15.

2.4 Osobní život

Hlávkův osobní život nebyl nikterak bohatý. Vždy se věnoval spíše profesnímu než soukromému životu.

Jeho první manželkou se stala Marie Čermáková. Josef Hlávka se s Marií Čermákovou, jeho studentskou láskou a rodačkou z Přestic, oženil začátkem roku 1862. Tento sňatek proběhl ve spěchu a posléze ani na svoji první ženu neměl čas díky ohromnému pracovnímu vytížení. Spojil příjemné s užitečným, když jejich svatební cestu uskutečnil v Praze, aby mohl svoji mladou choť představit přátelům a také si chtěl prohlédnout terén, kde měl v budoucnu stavět Zemskou porodnici.²⁶ Skutečné lásky své první ženy Marie si užil, až když ho zradilo zdraví a byl nucen pobývat společně s ní na zámku v Lužanech.

V období, kdy se ale Hlávkův zdravotní stav začínal znovu zlepšovat, začala právě jeho ošetřovatelka a celoživotní podpora milující manželka Marie churavět, neboť trpěla nebezpečnou chorobou, tuberkulózou. Josef Hlávka měl však dostatek prostředků k tomu, aby jí byla poskytnuta ta nejlepší péče při léčbě v sanatoriích. Její léčba, naděje a stálá víra v uzdravení trvaly téměř dva roky, ale 8. 11. 1882 umírá Josefovi Hlávkovi v náručí.²⁷

Ztrápený Josef Hlávka se rozhodl, že prodá zámek v Lužanech, kde nemohl pobývat, protože mu zde neustále všechno připomínalo jeho milovanou ženu Marii a bolest spojenou s její ztrátou. Po dlouhém vyřizování úředních formalit, si však tuto nabídku prodeje rozmyslel. Najednou pocíťoval, že nechce odejít navždy z rodného kraje a místa, které se stalo jeho útočištěm v těžké nemoci. Zámek sice neprodal, ale i přesto odešel do Vídně a zapomnění řešil znova pracovním vytížením.²⁸

Ve Vídni se Josef Hlávka seznámil se Zdeňkou Havelkovou, dcerou dvorního rady, s kterou se posléze oženil, v roce 1886, čtyři roky po smrti své první ženy Marie. S uzavřením manželství souviselo i ukončení její započaté kariéry koncertní umělkyně. Zdeňka se i přes tuto skutečnost rozhodla, že sňatek s Josefem Hlávkou uzavře a další pěstování hudby bude pouze pro její potěšení. Záhy se tedy změnilo její působení. Z Vídně společně s Josefem Hlávkou přemístila na zámek do Lužan, kde se starala o domácnost a obstarávala i zámeckou zahradu. Neustále plnila příkazy svého muže, Josefa Hlávky, který ji úkoloval prostřednictvím dopisů v době své nepřítomnosti. Její dny v Lužanech tak vyplňovala náročná práce, přesto zde byla opravdu šťastná.²⁹

Lidé v Lužanech však nepřivítali příliš vlídně novou zámeckou paní, ani matka Josefa Hlávky nebyla ze sňatku se Zdeňkou příliš nadšena. Josef Hlávka se skutečně poprvé oženil z lásky, ale se Zdeňkou to byl spíše sňatek po zralé úvaze a tomu odpovídalo i jejich soužití.

²⁶ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 27.

²⁷ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 47.

²⁸ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 40.

²⁹ Tamtéž, s. 45, 220 - 221.

Ač společně prožili mnoho krásných i hořkých chvil, Josef Hlávka nešetrně vůči Zdeňce uctíval stále památku své zesnulé první manželky Marie.³⁰

Zdeňka Hlávková zemřela 29. května 1902, a všechny svoje úspory, které uspořila pouze svým přičiněním v době svého mládí a před Josefem Hlávkou zatajila, odkázala k rozvoji hudby České akademii, institucí založenou Josefem Hlávkou. Přesto, že v poslední vůli napsala, že si přeje být pochována na Vyšehradě, její přání nebylo vyslyšeno a po smrti byla uložena vedle Hlávkovy první manželky Marie do rodinné hrobky na přeštickém hřbitově.³¹

2.5 Kulturní založení

Skutečnost, že se ženou Josefa Hlávky stala právě Zdeňka, výjimečná pěvkyně a pianistka, velmi vzdělaná žena, znamenala především to, že obohatila jeho okruh přátel o řadu osobností z hudebního světa. Právě kolem ní se soustřeďoval umělecký a kulturní život v lužanském zámku, kde organizovala koncertní činnost. Zámek v Lužanech tak ožil desítkami nejslavnějších českých umělců a vědců 19. století, stal se oblíbeným místem a inspirací pro jejich tvorbu.³²

Právě v Lužanech se scházeli a pohostinství štědrého hostitele užívali představitelé všech oborů, aby vyzdvihli úroveň národa. V Hlávkově pokojích pobývali básníci a spisovatelé, mezi nimi Julius Zeyer, Jaroslav Vrchlický, Josef Václav Sládek, kteří se zde setkávali s hudebními skladateli jako Josefem Sukem, Oskarem Nedbalem, Antonínem Dvořákem. Přicházel sem tvořit i sochař Josef Václav Myslbek a malíř Julius Mařák a řada dalších umělců.³³

Snad nejvýznamnější osobností pobývajících často na lužanském zámku, byl však český skladatel a dlouhodobý přítel Zdeňky Hlávkové, posléze i Josefa Hlávky, Antonín Dvořák, který zde složil slavnostní mši zvanou D-dur, Lužanskou, která zazněla při slavnostním otevření zámecké kaple v Lužanech. Antonín Dvořák se velmi často vracel a pobýval právě v Lužanech, několikrát sem zavítal i se svojí rodinou a tento zámek se stal jeho druhým nejoblíbenějším místem. Roku 1898 zde pracoval na opeře Čert a Káča. Manželé Hlávkoví měli z českých skladatelů skutečně nejraději právě Antonína Dvořáka. I on měl k manželům velkou důvěru a rád se jim svěřoval se svými plány umělce i starostmi soukromého života. K jejich odloučení však došlo v roce 1892, když Dvořák odjel na pozvání do Spojených států, aby se tam stal ředitelem Národní konzervatoře hudby.³⁴

³⁰ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 223 - 225.

³¹ Tamtéž, s. 225 - 226.

³² Pěchouček, F.: *Za vesnickými muzikanty*, s. 23.

³³ Vopařil, J.: *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš*, s. 32.

³⁴ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 229 - 230.

Po dvouletém působení v zámoří se vrátil zpět do Čech a na radu Josefa Hlávky, se už do Ameriky zpět nevydal. Usadil se natrvalo v Čechách, ve Vysoké, kde miloval přírodu a bylo to pro něj vždy místo nejklidnějšího odpočinku a velmi často navštěvoval právě Lužany.³⁵

„Vztah skladatele Antonína Dvořáka k Lužanům měl mimořádný význam pro kulturní historii obce a život jejich občanů. Vědomí sounáležitosti s touto velkou osobností a její hudbou žije dosud v Lužanech jako povznášející pocit.“³⁶ A tak hudební tradice Lužan vychází z odkazu Antonína Dvořáka.

Na lužanském zámku se setkáváme s již zmíněnou trojicí básnických osobností. Julius Zeyer, Jaroslav Vrchlický a Josef Václav Sládek, patřili mezi rozhodující osobnosti literárního časopisu Lumír, přičemž snahou tohoto časopisu bylo jakési otevření oken do Evropy. Jednalo se především o seznámení českého čtenáře se světovou literaturou a vedle národní problematiky se vyrovnávat s problémy lidstva a člověka, což odpovídalo i snahám Josefa Hlávky. První z trojice, Jaroslav Vrchlický, si vážil Hlávkoví zásadovosti, odborné úrovně, ale přesto proti němu vystupoval kriticky. Odsuzoval ho za jeho sklony zasahovat do problémů, kterým nerozuměl, především se jednalo o problémy hodnocení slovesného umění. Zdeňka Hlávková inspirovala Jaroslava Vrchlického k napsání básně Hudba, otištěné později ve sbírce Než zmlknu docela. V protikladné pozici vůči Jaroslavu Vrchlickému vystupoval Julius Zeyer, který měl úctu k autoritám. V Lužanech našel prostředí ke své tvorbě a tak zde vznikly základní části jeho dramatické tvorby Radúz a Mahulena a Pod jabloní. Třetím představitelem lumírovského básníka byl Josef Václav Sládek, jehož blízké přátelství bylo potvrzeno věnováním básnické sbírky Za soumraku, právě Josefu Hlávkoví.³⁷

Prostřednictvím manželů Zdeňky a Josefa Hlávkových docházelo k setkávání umělců nejrůznějších oborů a tak vznikalo na zámku v Lužanech mnoho dalších děl. Například právě hudební skladatel, Josef Suk, se v tomto prostředí seznámil s Juliem Zeyerem, básníkem, a napsal hudbu k jeho dílu Radúz a Mahulena.³⁸

Právě na lužanském zámku došel Josef Hlávka k myšlence, založit vrcholnou národní instituci, Českou akademie věd a umění, o které bude podrobněji napsáno později.

³⁵ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 229 - 230.

³⁶ Pěchouček, F.: *Za vesnickými muzikanty*, s. 31.

³⁷ Špelda, A.: *Zámek Lužany: hudba a literatura*, s. 27, 29, 31.

³⁸ Pěchouček, F.: *Za vesnickými muzikanty*, s. 25.

2.6 Politický postoj

Josef Hlávka byl velmi výraznou a průbojnou osobností. Účastnil se revoluce roku 1848, ve které se zrodilo jeho vlastenectví. V průběhu života se změnil jeho postoj revolucionáře, v konzervativního muže. Jeho podnikání mu přineslo takový majetek, že byl považován za kapitalistu. Zapsal se do historie právě tím, že veškerý svůj majetek věnoval k rozvoji vědy, školství a kultury svého národa. Byl tedy poctivým staročechem, který vždy usiloval o formování národní identity.³⁹

V průběhu života začal působit jako poslanec říšské rady a Českého zemského sněmu, dále jako člen panské sněmovny. Těžiště jeho činnosti se s postupem času a jeho přibývajícím věkem stále více přesouvalo od praxe spíše k poradenství, především prostřednictvím členství v různých porotách a řady celorakouských či zemských komisích. Téměř vždy, když měla proběhnout nějaká výstavba, rekonstrukce či údržba byl přizván jako odborný poradce a zpravidla míval hlavní slovo. Svoji práci vždy vykonával svědomitě, s neústupností a racionalitou.⁴⁰

2.7 Konec života

Až do posledního dechu se naplno věnoval svým aktivitám a pracoval pro svůj národ, z tohoto světa však odešel ve svých 77 letech, dne 11. března roku 1908, v Praze. Podlehł žaludečním potížím, kterým po celý život statečně odolával.⁴¹ V pitevním nálezu byl nejnápadnější výskyt četných vřidků ve střevní sliznici a vlastní příčina jeho smrti byla otrava krve.⁴²

Tělo zesnulého bylo uloženo v rakvi v Panteonu musea království Českého, u rakve stáli studenti z vysokých škol. Pohřební obřad byl zahájen v neděli 15. března, během posledního rozloučení mělo projevy několik významných osobností a jeho přátel. Po vykonání církevního obřadu se vydal průvod na nádraží císaře Františka Josefa, kde z pohřebního vozu byla rakev přemístěna do vagónu. Studenti z Hlávkových kolejí se rozloučili zpěvem a vlak odcestoval směrem do Lužan, kde se druhý den 16. března konal pohřeb v zámecké kapli. Poté se znova vydal průvod na cestu, tentokrát z Lužan do Přeštic, kde byla z pohřebního vozu uložena k věčnému odpočinku rakev, do rodinné hrobky, kterou si Josef Hlávka za svého života postavil.⁴³

³⁹ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 90-91.

⁴⁰ Hora-Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 85.

⁴¹ Velflík, A.: *Život a působení prvního presidenta a zakladatele České akademie arch. Dr. Ph. a Dr. Techn. Josefa Hlávky*, s. 40.

⁴² Blahoš, J.: *Život a zdraví Josefa Hlávky*. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 98.

⁴³ Velflík, A.: *Život a působení prvního presidenta a zakladatele České akademie arch. Dr. Ph. a Dr. Techn. Josefa Hlávky*, s. 40, 43.

Rodinná hrobka na přeštickém hřbitově je majetkem Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových. Návštěvníci lužanského zámku často spojují svoji prohlídku i s návštěvou místa posledního odpočinku architekta Josefa Hlávky a nejbližších členů jeho rodiny na nedalekém hřbitově v Přešticích.

3. ARCHITEKTURA

Architekturou je nazývána: „*věda a umění, zabývající se výstavbou veškerého uměle vytvořeného prostředí a to jak ve smyslu její funkce, tak i vnější podoby, které je ve stavu neustálých proměn a zvrátů.*“⁴⁴

Stavební rozmach byl zaznamenán výstavbou paláců, kostelů a klášterů. Ovšem císař Josef II., který vládl v roce 1780–1790, nařídil mimo jiné také reformu, která směřovala proti církvi a došlo tedy ke zrušení několika kostelů, klášterů i uměleckých památek. Přikázal také, aby se při realizování nových staveb zachovávala jednoduchost. Tyto skutečnosti zasáhly v tomto období stavitelské umění, společně s malířstvím a sochařstvím. Architektura počátku 19. století nepřinášela nic nového, pouze se inspirovala dřívějším věkem.⁴⁵

Během poloviny 19. století zaznamenala však architektury velký rozvoj. Období Hlávkovy tvůrčí činnosti lze rozčlenit na jednotlivé etapy. Po dokončení studia, v druhé polovině 19. století, realizoval stavby, které se přikláněly ke stylu novogotiky. Podle tohoto stylu kombinovaného ještě s prvky východoevropské kultury vznikla jeho nejvýznamnější stavba, rezidence řecko-pravoslavné církve v Černovicích. V novogotickém slohu vznikla také budova Zemské porodnice v Praze. Ve slohu novorenesančním zrealizoval nadační domy a zámek v Lužanech. Poslední období jeho tvorby bylo obdobím eklektismu⁴⁶, kdy čerpal z cizích vzorů starších období a mísil je dohromady.⁴⁷

Josef Hlávka byl hluboce věřícím člověkem, i to zřejmě ovlivnilo jeho architektonickou tvorbu. Zpočátku se inspiroval novogotikou a měl blízký vztah k církevním památkám. Posléze přešel od romantického historismu k eklektismu. Slohové předlohy nenapodoboval mechanicky, ale přetvářel je podle účelu a prostředí. Vždy dbal na dokonalost konstrukcí, hospodárnost a použití tradičních stavebních materiálů.⁴⁸

Byl opravdu detailista. Díky své fantazii a tvůrčímu duchu dokázal kombinovat styly a praktičnost. V každé jeho stavbě byl nápad, prezentace vlastních myšlenek se projevila v jeho projektech, v nichž se nikdy na nikoho neohlížel. Vždy měl k dispozici pouze papír a tužku, nikoliv perfektní projekční techniky, s jakými se setkáváme dnes. Přesto vynikal tím, co dnes mnohým architektům chybí, měl cit.⁴⁹

⁴⁴ Semeráková, J.: *Vývoj architektury 12*, s. 143.

⁴⁵ Velflík, A.: *Život a působení prvního presidenta a zakladatele České akademie arch. Dr. Ph. a Dr. Techn. Josefa Hlávky*, s. 8, 9

⁴⁶ „*Přejímání cizích myšlenek, názorů a formálních prvků do vlastního díla-netvůrčí postup. Na stavbách promíchání prvků různých historických slohů na jedné budově.*“ (Semeráková, J.: *Vývoj architektury 12*, s. 143.)

⁴⁷ Ksandr, K.: Vrcholná realizace Josefa Hlávky-areál řecko-pravoslavné církve v Černovicích na Bukovině. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 52.

⁴⁸ Pechar, J.: Jubilejní rok Josefa Hlávky. In: *Akademický bulletin*, s. 3.

⁴⁹ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 31.

3.1 Dílo architekta a stavitele

Je na místě zdůraznit a rozlišit význam pojmů architekt a stavitel. Josef Hlávka jak již bylo zmíněno, zpočátku působil spíše jako stavitel a realizoval tak stavby jiných architektů. Ovšem nechtěl stavět pouze to, co projektovali jiní, on sám se chtěl prosadit také jako architekt. Posléze se mu to skutečně podařilo a zastával obě tyto funkce. Prosadil se ve své vlastní architektonické činnosti. Pochopitelně jako architekt se věnoval projekční činnosti, ve své kanceláři vyprojektoval plány budov, které měly být realizovány. Ve funkci stavitele sám dohlížel na přímé provedení staveb.

Po návratu ze stipendijních cest se ocitl bez příslibené práce. K tomu, aby si mohl otevřít vlastní projekční kancelář a věnovat se umělecké činnosti, neměl dostatek prostředků. Rozhodl se však zůstat ve Vídni, která se stávala největším středoevropským městem, a ucházel se o stavitelskou koncesi. Než bylo jeho žádosti vyhověno, přijal nabídku zastupovat profesora Eduarda von Nüllu po dobu jeho půlroční dovolené, a nastoupil tehdy jako suplent na Akademii. V době jeho zastupování a působení na Akademii zemřel František Šebek. Přesto, že měl syna, právoplatného dědice, odkázal svoji kancelář i s celým inventářem Josefu Hlávkově. Dne 28. června roku 1860 mu byla navíc udělena stavební koncese.⁵⁰

S velkým nadšením přiblížit se svému velkému snu, se účastnil a posléze vyhrál soutěž na stavbu velkého kostela kongregace lazaretů ve Vídni. Dokončení této stavby během dvou let od jejího zadání mu přineslo takový zisk, který hmotně zajistil jeho budoucnost.⁵¹

Josef Hlávka byl opravdu velice pracovitý člověk. Zapojoval se do vyhlašovaných soutěží, které chápal jako možnosti rozšířit si své odborné znalosti a výzvy k uplatnění svých schopností a obohacení architektury.

3.1.1 Černovický komplex

Hned v prvním roce své samostatné činnosti byl vyzván ministerstvem, aby vypracoval projekt rezidence řecko-pravoslavné církve v Černovicích v Bukovině. Josef Hlávka nabídku přijal a ihned se vydal do Černovic. Jeho pobyt v Černovicích po prvních dnech přerušila zpráva o smrti jeho otce. Byl proto nucen vrátit se zpět, ale v Čechách se nezdržel dlouho a znova se vydal do Černovic, aby mohl pokračovat v rozdělané práci.⁵²

⁵⁰ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 24 - 25.

⁵¹ Vopařil, J.: *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš*, s. 19.

⁵² Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 22.

Pro vytvoření kvalitního projektu považoval za nutné poznat místo, kde měl stavět, a tak studoval starobylé kláštery v Putně, Sučavě, Sietu a Dragomirně. Během studia tak poznával nejen prostředí, ale zároveň nacházel inspiraci i ve slohu a výtvarném umění pozdní východní byzantské chrámové architektury.⁵³

Neuplynulo ani půl roku a Josef Hlávka předložil architektonickou studii, ve které se hlásil k romantismu první poloviny 19. století. V tomto projektu skloubil svoji vlastní tvořivost s místními tradicemi a tak vytvořil projekt, kterým byl biskup Hackmann natolik nadšen, že původní stavební záměr významně rozšířil a svěřil mu ještě vypracování plánů synodní budovy, kněžský seminář, ubytovny pro řeholníky a chrám arménské katolické církve. Josef Hlávka zde navrhoval i všechny detaily, včetně liturgických nádob, svícňů, kování dveří, roucha.⁵⁴

Mělo se začít stavět na holé pláni bez jakéhokoliv zázemí. Josef Hlávka zorganizoval několik geologických expedic, aby našel nejvhodnější materiály potřebné pro uskutečnění stavby. Nechal otevřít v odlehlé velmi zaostalé Bukovině kamenolom a zorganizovat dopravu kamene. V okolí Černovic postavil cihelny, pískovny, vybudoval veškeré komunikace. Z Vídně povolal odborníky, kteří mu pomohli pořádat kurzy, ve kterých mistři učili místní obyvatele stavebnímu umění. Základní kámen byl položen dne 18. 4. 1864. O dva roky později začal stavět seminář a sídelní kostel biskupa. V roce 1871 začal stavbu poslední, třetí budovy komplexu, totiž kněžského domu. Celý komplex vyrostl za extrémně složitých podmínek v letech 1864-1870.⁵⁵

Na prázdném místě vybudoval samostatné paláce, které obklopují velký park. Jednotlivé budovy byly stavěny ze žlutých cihel, vyrobených ve vybudovaných cihelnách, bez omítky, v červené terakotě, zdobeny jsou v čele křídel, částečně z kamene a s barevně glazovanými taškami.⁵⁶

Černovický komplex se postupem času stal nejznámějším a nejrozsáhlejším Hlávkovým dílem, které sám projektoval i stavěl. Působení architekta a stavitele v Černovicích bylo považováno za užitečné, ale Josef Hlávka byl často označován jako podněcovatel rozvoje hospodářství v celé oblasti.

Černovický komplex definitivně potvrdil Hlávkovu pověst výborného architekta. Tento objekt zůstal skutečně největší stavbou Josefa Hlávky, na který byl právem hrdý, který je zapsaný na seznamu Světového dědictví UNESCO, a za nějž mu byla v roce 1867 udělena na výstavě v Paříži druhá cena v oboru architektury.⁵⁷ Dnes zde sídlí Černovická univerzita.

⁵³ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 27.

⁵⁴ Hora-Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 70, 72.

⁵⁵ Ksandr, K.: Vrcholná realizace Josefa Hlávky-areál řecko-pravoslavné církve v Černovicích na Bukovině. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 54.

⁵⁶ Velflík, A.: *Život a působení prvního presidenta a zakladatele České akademie arch. Dr. Ph. a Dr. Techn. Josefa Hlávky*, s. 13.

⁵⁷ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 25.

3.1.2 Dvorní opera ve Vídni

Roku 1861 se současně také zúčastnil soutěže na výstavbu dvorní opery ve Vídni. Stavbu ve stylu francouzské renesance zahájil společně se svými dvěma profesory Eduardem von Nüllem⁵⁸ a Augustem von Siccardsburgem⁵⁹ na podzim roku 1861. Byla dokončena po osmi letech, tedy roku 1869 a slavnostně otevřena byla 25. května téhož roku. František Josef I. předal při slavnostním otevření opery Josefu Hlávkoví symbolický zlatý klíč od opery a věnoval mu stříbrné kladívko, zednickou lžici a mísu, předměty, jež užil při položení základního kamene. Současně mu udělil za zásluhy titul stavebního rady.⁶⁰

Dar Františka Josefa I., stříbrné kladívko, zednická lžice a mísa jsou vystaveny v muzeu lužanského zámku.

3.1.3 Zemská porodnice v Praze

Vzápětí, roku 1862, ho Český zemský sněm požádal o vypracování projektu Zemské porodnice v Praze. Přesto, že byl zaneprázdněn a práce měl dostatek, byl si vědom toho, že konečně může vykonat něco i pro svoji vlast a tak žádosti vyhověl. Zemská porodnice se posléze stala jeho jedinou významnou stavbou v českých zemích. Na této zakázce bylo patrné, že vznikala souběžně s projektem Černovického komplexu, především podobná je novogotická forma, stupňovitě zalamované štíty, režné cihly bez omítek, místy s barevnou glazurou.⁶¹

Dosud bylo běžné, že ženy rodily doma za přítomnosti porodní báby. Na rozdíl od dnešních poměrů se do porodnice vydávaly pouze rodičky, které byly svobodnými matkami, nebo které byly nemajetné. Praha potřebovala moderní porodnici, kterou zrealizoval Josef Hlávka. Avšak to, co bylo kdysi považováno za nejmodernější, dnes vnímáme jako něco zastaralého, ponurého a studeného. I v tomto projektu můžeme zaznamenat určité detaily, například dětské postýlky nakreslené umístěním v pokojích rodiček. Tato na svou dobu velmi moderně vybavená budova slouží dodnes našemu zdravotnictví.⁶²

3.1.4 Další práce architekta

Josef Hlávka se stal otrokem práce. Obrovský rozmach ve Vídni v 60. letech 19. století se projevil především v rychlosti stavebních prací. Během devíti let zrealizovala jeho stavební kancelář kolem 142 objektů, přičemž prováděl současně až 50 staveb.

⁵⁸ Na stavbě Dvorní opery měl hlavní podíl a kvůli zvolenému slohu francouzské renesance se podrobil velké kritice. Toto odsuzování nemohl unést, a proto spáchal před dokončením stavby (r. 1868) sebevraždu. (Hora - Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 74.)

⁵⁹ Srdce Augusta von Siccardsburga nevydrželo nátlak kritiků při realizaci Dvorní opery. Zemřel v roce 1868 na infarkt. (Hora - Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 74.)

⁶⁰ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 26.

⁶¹ Tamtéž, s. 27.

⁶² Hora - Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 76 - 77.

V letech 1862–1867 vyprojektoval stavbu farního kostela v rakouském Köpfingu, Vídeňské obchodní domy – Schöller, Bohler a Schmitt, několik desítek činžovních domů ve Vídni. Dále postavil vídeňské Dvorní muzeum, v novogotickém slohu Akademické gymnázium, velmistrovský palác Řádu německých rytířů, Synagogu, Anglický zemský dům, kostel svatého Otmara i neorenesanční palác arcivévody Viléma.⁶³

Už po šesti letech svého působení měl dostatek prostředků, a tak 28. června 1866 koupil pro svoji matku Annu Hlávkovou panský velkostatek Lužany, v blízkosti jeho rodných Přeštic. Poctivou prací získané jmění bylo však draze vykoupeno a Josefa Hlávku postihlo duševní vyčerpání.⁶⁴

3.1.5 Zámek v Lužanech

V roce 1886 zahájil a o rok později, 1887, dokončil přestavbu zámku v Lužanech, která mu dala dnešní novorenesanční podobu. Jeho přestavba změnila zámek k nepoznání.⁶⁵ Projekty přestavby, podle kterých by bylo možné zhotovit nedokončené záměry, se nikdy nedohledaly, pochybuje se i o jejich skutečné existenci a spekuluje se o tom, že Josef Hlávka při přestavbě zámku improvizoval podle momentálního nápadu.

V prvním poschodí se dochovaly původní interiéry. Veškeré dobové vybavení, které je dochováno, si kompletně navrhl Josef Hlávka sám a nechal zhotovit u českých řemeslníků. Při přestavbě zámku nechal zbourat původní kapli a na tomto místě vystavil pracovnu, kde dnes můžeme vidět dochované projekty, fotografie jeho zrealizovaných staveb a původní rýsovací desky, s kterými pracoval. Sál Českého kvarteta je největší místností na celém zámku a v současnosti slouží k reprezentativním účelům. V této místnosti je umístěné piano, na které hrávala Zdeňka Hlávkova společně s Antonínem Dvořákem, který jí ho věnoval darem.⁶⁶

Paní Zdeňce k přijímání návštěv sloužil dámský salónek. Další místností jeho bytu byla knihovna a malá jídelna, která sloužila ke společnému stolování. Zde je také uložen návrh podobizny sochy sv. Václava na koni. Tento návrh však nevyhrál a socha byla vystavěna podle návrhu Josefa Václava Myslbeka. Ložnice na zámku se plně nedochovala, postel byla dovezena z jeho pražského bytu. Z ložnice vedla dřevěná rampa, kterou si nechal vystavět, když byl na invalidním vozíku. Avšak po jeho uzdravení rampu zboural a nechal zde vystavět koupelnu, která se bohužel nedochovala vůbec. V ostatních částech zámku jsou dochovány pokoje tak, jak v nich bydlívali stálí hosté.

⁶³ Hora - Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 78.

⁶⁴ Velflík, A.: *Život a působení prvního presidenta a zakladatele České akademie arch. Dr. Ph. a Dr. Techn. Josefa Hlávkovy*, s. 14.

⁶⁵ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 50.

⁶⁶ Hlávka, K.: *Lužany: národní památník a přírodní rezervace*, s. 6.

Obdivuhodnou zajímavostí na zámku se stal mincovod, tím posílal drobné přicházejícím žebrákům. Mincovod vypadá jako miska, která je umístěna v prvním patře, do které se vloží mince, které putují rourou ve zdi k prosebníkovi do další mísy umístěné u vchodu. V každé místnosti zámku je obraz jeho první manželky Marie, přičemž jeho druhá manželka Zdeňka je vyobrazena na fotografii pouze v jediné místnosti. Zámek byl vystaven bez prahů, což svědčilo o jeho nemoci a s tím spojeným snadnějším přemísťováním na kolečkovém křesle.

Mimo jiné provedl také úpravy a rozšíření zámeckého parku. Souběžně vybudoval neogotickou kaplovou hrobku na přeštickém hřbitově z leštěné žuly, vyzdobenou nástěnnými malbami.⁶⁷

K uctění památky jeho první ženy Marie, po její smrti v roce 1882, chtěl postavit v Lužanech kostel, přičemž narazil na odpor místních sedláků, a tak alespoň současně při rekonstrukci zámku vybudoval kapli, kterou nechal posléze zasvětit patronce své první ženy Panně Marii, svatému Václavu a svatému Antonínovi. Protože se mu líbila a velmi si oblíbil kapli, kterou vyprojektoval a vystavěl v Černovicích, v Lužanech postavil jakousi zmenšeninu této stavby. Kaple připojená k lužanskému zámku patří ke kuriózním projevům Hlávka architektonického díla. Celá kaple je zdobena barevnými malbami Karla Jobsta. Vzácné jsou zde uložené varhany.⁶⁸

3.2 Doznívání tvůrčí činnosti v oblasti architektury

Když se podruhé oženil, pobývali se Zdeňkou Hlávkovou společně stále ve Vídni, i přesto, že už před uzavřením tohoto sňatku uvažoval o tom, že se přestěhuje z Vídně do Prahy. Tuto myšlenku přesídlení uskutečnil, až dne 6. 4. 1887, kdy koupil starý pražský dům ve Vodičkově ulici, zvaný Lukavcův, který záhy přestavěl. Tato stavba probíhala ve spěchu a to se projevilo v chybách projektu a následném vzniku potíží při stavbě. V roce 1889 nechal celý dům zbourat a na vzniklou parcelu, kterou ještě rozšířil do Jungmannovy ulice, vystavěl zcela nový dům. Po dokončení stavby činžovního domu v Praze už žádný nový objekt neprojektoval.⁶⁹

Na podzim koncem roku 1890 zasáhla Prahu velká katastrofa. Neustupující déšť rozvodnil Vltavu tak, že voda strhla tři oblouky a narušila dva pilíře Karlova mostu. Současně ve vodě zmizely dvě sochy. Josef Hlávka, vždy když byl potřebný, rád se angažoval, a tak během jednoho týdne vypracoval několik návrhů, jak most zrekonstruovat a jak vyzvednout sochy z Vltavy. Poté se těžiště jeho činnosti stále více přesouvalo od praxe spíše k poradenství, především prostřednictvím členství v různých porotách a komisích.⁷⁰

⁶⁷ Líbal, D.: Josef Hlávka, významný český architekt a stavitel XIX. století. In: *Symposium k poctě Josefa Hlávky*, s. 39.

⁶⁸ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 50.

⁶⁹ Tamtéž, s. 54.

⁷⁰ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 54.

„Život Josefa Hlávky byl jednoznačně předurčen jeho úžasnou pracovitostí i šetrností, mimořádným výtvarným nadáním i vysoce nadprůměrnými organizačními schopnostmi.“⁷¹

Dostával měsíčně stovky dopisů s prosbou o radu či finanční pomoc. Usedal proto často ke svému psacímu stolu a odpovídal na všechny doručené dopisy sám. Možná právě díky jeho studiu a následnému působení ve Vídni mu nikdy nepřestal český pravopis činit potíže.

„Ve své odborné činnosti se podílí například na rozhodování o budově Národního muzea, Národního divadla, Akademie výtvarných umění, dostavbě chrámu svatého Víta na pražském Hradě, chrámu sv. Barbory a Vlašského dvora v Kutné Hoře, hradu Karlštejn, opravy Karlova mostu a tak dále. Hlávkovy stavby, pokud se v zemích habsburské monarchie zachovaly, jsou ve většině případů památkově chráněné a tvoří součást evropského architektonického bohatství.“⁷²

Josef Hlávka se prosadil především ve Vídni, kde odvedl vynikající práci při realizaci staveb, přesto dnes ve Vídni není příliš znám. To je možno vysvětlit tím, že zde působil spíše jako stavitel a jen zřídka jako architekt. V Čechách se zase proslavil spíše svými mecenášskými skutky, než stavitelskou či architektonickou činností.

⁷¹ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 17.

⁷² Pavlíček, V.: Josef Hlávka a jeho význam v české a evropské společnosti. In: *Odkaz Josefa Hlávky v projevech předsedy Nadání Prof. Václava Pavlíčka*, s. 19 - 20.

4. ODKAZ JOSEFA HLÁVKY

Dobou, ve které Josef Hlávka žil prostupovala neustále technika a objevila se celá řada významných vynálezů. V rozpětí doby, kdy se narodil, 15. února 1831, až po 11. březen 1908, kdy zemřel, byl zaznamenán nesmírný rozvoj vědy a techniky. Ve třicátých letech 19. století vystřídal svíčky olejové lampy. K pokroku dopravy v českých zemích přispěla výstavba železničních tratí, a po kolejích projížděly vlaky tažené parními lokomotivami. Rozmach je zaznamenán i ve stavitelství mostů a silnic. František Křížík v roce 1880 vylepšuje dosavadní vynález obloukové lampy.⁷³

Roku 1878 představil Thomas Alva Edison elektrickou žárovku a svůj výzkum ukončil použitím zuhelnatěného bavlněného vlákna v žárovce, v roce 1879. Präsident, tak se nazýval první automobil sestrojený v českých zemích, který vyjel roku 1897.⁷⁴

Toto je však pouze výčet z mnoha vynálezů, které se zrodily během období Hlávkovy života.

Josef Hlávka již jako student poznal, jaké musí vynaložit úsilí k tomu, aby získal poznatky a zkušenosti a, aby si vydobyl nějakou pozici ve světě. Je zřejmé, že jeho život do značné míry ovlivnilo dlouhodobé působení ve Vídni. V centru monarchie mohl pozorovat, jak se mění svět pod náporom svobody podnikání. Mimo Vídeň působil v několika dalších zemích, a tak měl neustále možnost srovnávat jejich rozvoj. Nikdy však nepřestal být Čechem. Jak bylo již zmíněno, jeho vlastenectví ho vždy vedlo k činnosti, která zvyšovala kulturní úroveň národa.⁷⁵

Hlávková činnost přinesla mnoha lidem zaměstnání. Nejen lidem, kteří pracovali na stavbách v Praze, Vídni a v Černovicích, ale práci získalo i mnoho lidí právě na velkostatku v Lužanech. Místní lidé jednotlivě vykonávali práci na polích, v zahradnictví, ve stájích a tím tvořili pracovní společenství.⁷⁶

Majetek ani postavení ho nikdy nezkazily. V osobním životě zůstal skromný, o čemž vypovídá jeho zjev, který kontrastoval s jeho ohromným jměním. Vysokou hubenou postavu zdobil nápadný bílý vous až do pasu. Oděv měl vždy prostý bez elegance. Nosil šedý kabát sahající po kolena s dlouhou, uzavřenou vestou, široké rourovité kalhoty, košili s ohrnutým límcem a nevyžehlený cylindr.⁷⁷

„Byl to člověk velkých cílů a pevné vůle. Druhým rozdával své jmění a sám v každodenním životě šetřil. Z moudrého životního poznání, z dobroty srdce a z touhy povznést úroveň národa, stal se nejvýznamnějším českým mecenášem. Jeho slova zněla: „Rád pomáhám, ale talentu.“⁷⁸

⁷³ Vopařil, J.: *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš*, s. 14, 42.

⁷⁴ Paturi, F.: *Kronika techniky*, s. 302, 344.

⁷⁵ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 17, 19.

⁷⁶ Pěchouček, F.: *Za vesnickými muzikanty*, s. 21.

⁷⁷ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 88.

⁷⁸ Vopařil, J.: *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš*, s. 36 – 37.

Josef Hlávka chápal v celé šíři nutnost rozvoje školství a vědy pro hospodářský vzestup svého národa. Realizaci svých návrhů zvládl podporovat i po finanční straně, a proto byl v tomto směru oproti jiným tak úspěšný.

4.1 Mecenášská činnost

„*Gaius Cilnius Maecenas byl římský aristokrat a přítel Octavianův. Proslul svým bohatstvím a podporou básníků, od nichž se však očekávala podpora Octavianovy politiky. Původ slova mecenáš je tedy jasný, v přeneseném významu pak znamená podporovatel umění a věd, prostě příznivec.*“⁷⁹ Mecenášem, tak můžeme opravdu bez nadsázky nazývat Josefa Hlávku.

Jeho životní příběh byl skutečně obdivuhodný. Josef Hlávka z tohoto světa odešel, ale stopy jeho děl nevymizí nikdy. To, co poctivou prací za celý svůj život nastřádal, věnoval ve prospěch milovaného národa. Stále těžíme z jeho odkazu. Jeho jméno se zapsalo do dějin. Stal se tím, čím byl pouze svojí vlastní silou.⁸⁰

Přestože se Josef Hlávka dvakrát oženil, nikdy se nedočkal potomka, kterému by jednou předal své velké jmění, které během života díky hojné práci architekta a stavitele získal. Tak dospěl k názoru, že jeho dědici budou všichni, kdo učiní něco užitečného a plodného. Je známo, že byl velmi šetrný, a tak vždy dobře předem uvážil, komu, a jaké jmění poskytl.

Neměl kolem sebe sice žádnou velkou rodinu, ale vždy byl obklopen velkým okruhem přátel, které sice on sám příliš nevyhledával, ale spíše sháněli oni jeho.⁸¹

Práce jako architekta a stavitele je pouze jednou stránkou jeho osobnosti. Působnost Josefa Hlávky nesměřovala pouze k tomuto oboru, důležitým zvratem se pro něho stalo úplné vyčerpání a život v soukromí, po kterém už se do světa architektury plně nevrátil. Mimořádně se podílel na výše zmíněném rozvoji hudby, literatury, sochařství a malířství. Svojí mecenášskou činností se zabýval v průběhu celého života.

Významnou hodnotou bylo založení České akademie věd a umění, Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, Národohospodářského ústavu a postavení Hlávkových kolejí.⁸² Kulturní dědictví jako pojem lze tedy v souvislosti s Josefem Hlávkou chápat dvojitým způsobem. Svojí pracovitostí dokázal to, co nedokázali jiní tehdejší stavitelé. Jeho tvůrčí činnost se projevila ve zrodu nových staveb. Jeho myšlenkový odkaz přispěl k národnímu rozvoji celoživotní a programové podpory české vědy, vzdělanosti, kultury a umění.⁸³

⁷⁹ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 69.

⁸⁰ Velflík, A.: *Život a působení prvního presidenta a zakladatele České akademie arch. Dr. Ph. a Dr. Techn. Josefa Hlávky*, s. 40- 41.

⁸¹ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 94.

⁸² Lukeš, Z.: Úvodní slovo prof. JUDr. Zdeňka Lukeše, CSc. In: *Symposium k poctě Josefa Hlávky*, s. 12.

⁸³ Kotalík, J. Josef Hlávka a ochrana kulturního dědictví. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 46.

Nechtěl plýtvat svým bohatstvím v sociálním milosrdenství. Nepodporoval žádné charitativní činnosti, ale vždy chtěl darovat něco pouze za zásluhy. Nechtěl hladovému darovat chléb, ale chtěl ho naučit si chléb upéct. Cestu k úspěchu rozvoje národa viděl ve znalostech, nadání, vůli a pili jedinců.

4.1.1 První darovací zásluhy

Jeho finanční dary v průběhu celého života nelze nikterak vyčíslit. Obdarovával své blízké přátele, umělce, kteří ho navštěvovali, studenty, kteří přicházeli s prosbou o finanční pomoc, zkrátka své bohatství neustále rozdával, ale veškeré tyto činy byly téměř zanedbatelné oproti následujícím darům.

První jeho velké darovací zásluhy se datují rokem 1882. Tohoto roku byla rozdělena Karlo-Ferdinandova univerzita na dvě stejné oprávněné univerzity, českou a německou. Josef Hlávka věnoval 22 000 zlatých renty k založení Českého univerzitního nadání Josefa a Marie Hlávkových. Z tohoto daru se ročně vyplácelo jednomu studentovi z právnické, filozofické a lékařské fakulty po 300 zlatých. O rok později, 1883, věnoval Josef Hlávka k založení Českého technického nadání Josefa a Marie Hlávkových České vysoké škole technické 25 000 zlatých, a z tohoto daru bylo uděleno každým rokem cestovní nadání 1 000 zlatých, těm studentům, kteří na české vysoké škole skončili s výborným prospěchem a chtěli dále pokračovat ve studiu v cizích zemích.⁸⁴

4.1.2 Česká akademie věd a umění

Lidé v české společnosti se podřizovali příliš tomu, co v nich bylo zakotveno od jejich předků. Natolik se uchýlili k tradicím, že se nesnažili hledat nic nového, žili pouze v zažitém systému a obávali se čehokoliv neznámého, co by je nějak vymanilo ze zvyku, proto vůči tomu byli lhostejní, nesnažili se nějak rozvíjet. Ti, kteří chtěli něčeho dosáhnout, se museli zprostit tohoto zvyku a postavit se na vlastní nohy. Nejdůležitějším krokem k úspěchu a k vydobytí určité pozice ve společnosti, bylo dosáhnout vzdělání, nejen však vědeckých poznatků, ale i schopnosti umět nabyté vědomosti prakticky využít.⁸⁵

Myšlenku vědecké společnosti nacházíme již v Athénské Akademii založené Platónem ve 4. století př. n. l. „*Novodobé akademie začaly vznikat v 17. století ve Francii, Anglii, Rusku, přičemž Rakouská akademie věd byla založena roku 1846.*“⁸⁶

⁸⁴ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 97, 103

⁸⁵ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 17–18.

⁸⁶ Hora - Hořejš, P.: *Toulky českou minulostí*, s. 89.

První zmínky o akademii věd můžeme skutečně zpozorovat již v raně novověkém období. V českém prostředí však existovala od poloviny osmdesátých let 18. století Česká společnost nauk, která v roce 1790 přijala přívlastek Královská.⁸⁷ „V roce 1884 oslavovaly Královská česká společnost nauk sté výročí svého založení. V průběhu slavnostního zasedání věnoval Hlávka této společnosti anonymně „Jubilejní fond pro vědeckou českou literaturu“ s nadační jistinou 20 000 zlatých, kterou zvýšil během tří let na 35 000 zlatých.“⁸⁸

V národnostně neustále vyhrocených poměrech poslední čtvrtiny 19. století pociťoval Josef Hlávka absenci takového vědeckého a uměleckého ústavu, který by měl pěstovat a podporovat vědy v českém jazyce.

S myšlenkou národní akademie přišel už před ním v roce 1861 Jan Evangelista Purkyně. Představoval si, že prostředky ke své existenci získá tato instituce vlasteneckou sbírkou. Asi o dvě desetiletí později se zabýval institucionálním zabezpečením vědy i Tomáš Garrigue Masaryk. Přesto, že existovala řada myšlenek na vrcholovou vědeckou instituci, k její realizaci dosud nestačily.⁸⁹ Myšlenku, že národ akademii skutečně potřebuje, dovedl zrealizovat až Josef Hlávka.

Zřízení České akademie císaře Františka Josefa I. pro vědu, slovesnost a umění (dále jen Česká akademie) po dlouhém vyjednávání a i přes několik zamítnutí žádostí bylo nakonec schváleno Františkem Josefem, dne 23. ledna 1890. Vznik této akademie byl ve své době velkým přínosem. Byla to vlastně první vědecká instituce, která se hlásila k pěstování vědy pouze v jediném jazyce, jazyce národním, tedy českém.⁹⁰ Josef Hlávka usiloval o to, aby byla k České akademii po jejím vzniku připojena i Královská česká společnost nauk, především kvůli skutečnosti, že by mohla ohrožovat nově vzniklou instituci. Přesto, že na tom trval, za svého života se této skutečnosti nedočkal, ale po jeho smrti došlo na jeho přání a Královská česká společnost nauk byla skutečně připojena k České akademii, v roce 1952 a přešla do nově založené instituce Československá akademie věd.⁹¹

Česká akademie znamenala, jak již bylo zmíněno, velký zisk pro celý národ. Jejím členem se chtěl stát téměř každý. Kritéria pro členství nebyla však příliš objektivní a to se projevilo v obou třídách humanitních věd, které v České akademii převažovaly. Ovšem na druhé straně zde scházeli mnozí vynikající představitelé české vědy a kultury.

⁸⁷ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 21.

⁸⁸ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 100.

⁸⁹ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 22 - 23.

⁹⁰ Illnerová, H.: Přínos Josefa Hlávky k rozvoji vědy v českých zemích. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 41.

⁹¹ Šmahel, F.: Josef Hlávka a Královská česká společnost nauk. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 44.

Josef Hlávka, zakladatel České akademie, si přál stát v jejím čele. Přesto však musely proběhnout volby, které nemohl nikterak ovlivnit a ani své přání, že chce být zvolen, nahlas vyslovit. Přesto posléze doopravdy volby jednoznačně vyhrál a své funkci se začal věnovat s ohromným nasazením. Česká akademie byla rozdělena podle oborů na čtyři třídy, přičemž v první třídě se zabývali vědami společenskými, kam řadíme filozofii a historii, druhá třída pěstovala vědy přírodní, třetí se věnovala filologii, tedy literatuře a řeči a čtvrtá třída se starala o umění. Česká akademie byla instituce, která neustále potřebovala finance, což už bylo zmiňováno jako důvod, proč tak dlouho čekala na svůj vznik. Docházelo i ke skutečnostem, že veškeré finanční zdroje byly vyčerpány, a proto Josef Hlávka velmi často vypomohl finančním darem právě ze svého jmění.⁹²

Ovšem kdyby nebylo jejího zakladatele a mecenáše, nemohli by její členové vykonat tolik plodné a užitečné práce.

Hlavním smyslem České akademie byla publikační činnost. Původně bylo předurčeno, že založená Česká akademie by měla sloužit k rozvoji národa. To bylo určitě přínosné, ale je třeba připomenout, že právě tím, že byla zaměřena pouze na růst národa, s kterým byla úzce spojena, tím se izolovala od vývoje světové vědy. Další, co je možno zkritizovat, bylo to, že podle pravidel bylo v každé třídě, tudíž v každém oboru, zastoupeno jen velice málo představitelů. To způsobilo, že spolupráce byla velmi omezena.⁹³

Již Francis Bacon v období 2. poloviny 16. století, který zastával myšlenku, že „vědění je moc“, se zabýval ideou spolupráce, přičemž se snažil vybudovat ideální vědeckou organizaci. Apeloval na to, aby vědec nepracoval uzavřen ve své pracovně, ale stal se členem instituce, která bude koordinovat vědění praktické i teoretické.

Josef Hlávka si dobře uvědomoval nedostatky funkce České akademie, avšak on sám tvrdil, že všechno, co bylo kritizováno, nebylo zakotveno ve stanovách a nemohlo být jimi vynuceno, ale všechna kritika pocházela z lidských slabostí, a pouze jedinci mohou sjednat nápravu.⁹⁴

V období první Československé republiky, představovala Česká akademie společně s Královskou českou společností nauk nejvyšší vědeckou autoritu, která byla pro rozvoj vědeckého života nenahraditelná. Přesto její existence závisela na tom, jak se přizpůsobí novým poměrům. V období druhé světové války, od roku 1939 svoji činnost utlumila. Druhá světová válka skončila rokem 1945, a poté se objevily spekulace o založení nové instituce. V roce 1952 byla nahrazena i s Královskou českou společností nauk založenou Československou akademií věd.

⁹² Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 41, 46, 49.

⁹³ Tamtéž, s. 53, 55.

⁹⁴ Tamtéž, s. 57.

4.1.3 Národohospodářský ústav

Národohospodářský ústav patří k institucím, které jsou vydržované z výtěžků Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových. Jako první dal popud k jeho založení Karel Rieger, který se s tímto plánem svěřil právě Josefu Hlávku, přičemž ten už o založení podobné instituce také uvažoval. Ovšem zrealizovat tento návrh nebylo jednoduché a následovala ještě zdlouhavá cesta.⁹⁵

Josef Hlávka již dříve dospěl k tomu, že duševní tvorba by měla být podpořena tvorbou hmotnou a i k tomu, že český národ by se měl věnovat povznesení i své hospodářské činnosti, aby si zabezpečil mezi ostatními národy své čestné místo. Nově založená instituce se stejně jako Česká akademie setkala s mnohými překážkami. Josef Hlávka zastával názor, aby Národohospodářský ústav byl právě k České akademii připojen, nejen proto, že úředním jazykem by se stala čeština, aniž by se o tom muselo dále vyjednávat, ale také proto, že by tak nevznikla soukromá instituce, ale veřejný ústav, což by překonalo řadu vzniklých problémů.⁹⁶

V roce 1905 už nic nebránilo k tomu, aby byla vypracována plná verze stanov. Hlavním úkolem Národohospodářského ústavu tak byl hospodářský rozvoj českého lidu, za nutné se považovalo a ve stanovách bylo uvedeno, aby byli v patrnosti udržováni čeští talentovaní jedinci, aby bylo možné jich vždy, když bude potřeba, využít. Dále byla ustanovena podpora mladých mužů, hmotně i mravně, aby mohli uskutečnit pobyt ve vynikajících výrobních a obchodních místech za účelem, aby získali rozhled a zdokonalili se ve výrobní technice. Ve stanovách bylo také zakotveno právo vypisovat veřejné soutěže a pořádat poučné výklady. V neposlední řadě je nutno zmínit, že měly být podporovány účely zákonodárství, jakož i státní a zemské správy. Ovšem právě ve stanovách byly také značné nedostatky, například v tom, že zajišťovaly pouze národohospodářské činnosti v praktických směrech a vylučovaly vědeckou, badatelskou, literární podporu. Jedním z hlavních úkolů bylo také udělovat stipendia, aby mohli zájemci vycestovat do zahraničí a tím získat nové zkušenosti. I to bylo spojené s řadou obtíží. Když už jedinec získal stipendium a vydal se do světa, neměl v zahraničí zaručené vhodné zaměstnání, které mu mělo umožnit získat potřebné zkušenosti. Přínos stipendistů však přinášela jejich publikační činnost, protože museli o veškerých svých poznatcích podávat zprávy, a tuto povinnost někteří prováděli formou přednášek nebo knižními publikacemi.⁹⁷

Stipendijní pomoc ovšem s příchodem první světové války zcela ustala, nejen proto, že byla omezená možnost vycestovat do zahraničí, ale také nebyl dostatek finančních prostředků.⁹⁸

⁹⁵ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 196-197.

⁹⁶ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 191-192.

⁹⁷ Tamtéž, s. 193-196.

⁹⁸ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 214.

Mimo Karla Riegra a Josefa Hlávky se objevili další lidé, kteří věnovali své jmění ústavu a zřídili při něm fondy a nadace. Fondy a nadace umožňovaly, aby ústav lépe vyvíjel svou činnost.⁹⁹

V současné době Národohospodářský ústav naplňuje cíle, které mu uložil Josef Hlávka a jeho spolupracovníci. V duchu odkazu poskytuje Národohospodářský ústav finanční podporu jedincům k dokončení vědecko-výzkumných prací, a tak přispívá k rozvoji ekonomie a společenských věd. Za posledních téměř deset let byla publikována řada studií, přičemž některé vyšly v knižní podobě.¹⁰⁰

4.1.4 Studentské koleje

Josef Hlávka si uvědomil, že k rozvoji vědy, kultury a umění je velmi důležité prosazení názorů a myšlenek nových mladých talentů. Jak již bylo zmíněno, on sám prožil život chudého studenta a nebýt jeho píle a vůle, nikdy by zřejmě nedosáhl své pozice. Tato životní zkušenost ho přiměla k celoživotní podpoře nemajetných studentů a dovedla ho k rozhodnutí postavit dům, který měl sloužit těm studentům, kteří nemají dostatek prostředků na vzdělání, téměř živoří, ale jsou nadanými studenty s vynikajícím prospěchem.¹⁰¹

V roce 1901 zahájil Josef Hlávka stavbu čtyřpatrového elegantního domu, studentských kolejí v Praze. Vytvořil devadesát tři dvoulůžkových a dvacet devět jednolůžkových ústředně vytápěných luxusních pokojů. Pro studenty byla v budově zřízena hudební místnost, tělocvična, či fotografický ateliér, ke studiu mohli využívat také vybudovanou knihovnu a čítárnu. Stravování pro ně zajišťovala vlastní pekárna, pražírna kávy, kuchyně a jídelna. Ke slavnostnímu otevření studentských kolejí dne 20. listopadu 1904 zaslal Josef Hlávka do zřízené kuchyně vagón brambor, vagón mouky, vagón luštěnin, ovoce a zeleniny.¹⁰²

Kromě prvotního materiálního zajištění a finančního vkladu neustále věnoval kolejím, své doživotní lásce, další hotovost. Zaměstnal své přátele a lidi kolem sebe, svojí dobročinností dokázal nakazit kdekoho. Kupříkladu dámským návštěvám na zámku v Lužanech rozdával pletací jehlice a vlnu, aby pro vysokoškoláky pletly punčochy a rukavice. Oslovoval redakce, aby dodávaly studentům zdarma noviny, nakladatelé věnovali výtisky do studentské knihovny, krejčí šili kravaty a tak dále.¹⁰³

Josef Hlávka si uvědomoval, že nadaný student by měl rozšiřovat své obzory poznáváním jiných zemí, jejich kultury a lidí, proto založil pro studenty svých kolejí cestovní stipendium.

⁹⁹ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 196.

¹⁰⁰ Sojka, M.: Hlávkovy aktivity na poli národohospodářském. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 114.

¹⁰¹ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 169.

¹⁰² Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 78, 80.

¹⁰³ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 176.

Každý student, který se na úkor tohoto stipendia vydal do světa, musel při návratu podat podrobnou zprávu o svých cestách.¹⁰⁴

V této době bylo skutečně mnoho českých studentů, kteří cestovali, ovšem těch, kteří získávali cestovní stipendia, bylo ještě stále málo. Tato skutečnost byla vnímána jako velká ztráta. Studenti vydávající se do světa na jednu stranu šíří českou kulturu a prokazují kvalitní vzdělávací programy našeho školství, z druhé strany zase získávají mnoho zkušeností a navazují přátelské a později i pracovní styky, které se stávají přínosné pro Čechy.¹⁰⁵

Josef Hlávka důkladně propočítával hospodaření kolejí, snažil se, aby byly koleje finančně zajištěny i po jeho smrti. V průběhu první světové války koleje splňovaly svůj účel, ovšem studenti žili v zázemí, kde docházelo k velkému strádání. Proto se nastolila povinnost, že každý student, který se do koleje přihlásí, musí obstarat nějaké potraviny, které mu však posléze byly zaplacený nad úředně stanovenou cenu. Toto opatření se osvědčilo a tak si koleje udržely svoji existenci a nedošlo k jejich uzavření.¹⁰⁶

Chovancem Hlávkových studentských kolejí byl i student Lékařské fakulty Univerzity Karlovy, Jan Opletal. Období obou světových válek ovlivnilo život mnoha studentů. Dne 28. října roku 1939 se vydali studenti Hlávkových kolejí do ulic. Začala demonstrace, ve které byl zraněn Jan Opletal. Svému zranění způsobenému střelnou ranou následně o několik dní později podlehl, dne 11. listopadu. Dne 15. listopadu se uskutečnil jeho pohřeb, kterého se účastnili všichni obyvatelé Hlávkových studentských kolejí. Poklidné poslední rozloučení se záhy proměnilo v novější bouřlivou demonstraci připomínající 28. říjen. Tato demonstrace se stala záminkou k uzavření Hlávkových studentských kolejí nacisty.¹⁰⁷

Hlávkovými kolejemi prošlo dosud mnoho studentů, vyrostlo zde mnoho generací. V roce 1989 prošly koleje velkou rekonstrukcí a slouží studentům dodnes.¹⁰⁸

Výběr studentů pro Hlávkovy koleje nebyl snadný, zakladatel požadoval prokazatelnou nemajetnost studentů a jejich vynikající prospěch. Mimo to musel každý uchazeč doložit maturitní vysvědčení s vyznamenáním. Student, který vyhověl podmínkám o přijetí, mohl pobývat na koleji jeden semestr a poté musel žádost znovu obnovit. Mimo jiné musel student ovládat alespoň jeden světový jazyk a svoji tělesnou zdatnost prokazovat v šermířském výcviku.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 176.

¹⁰⁵ Špidla, V.: Projev předsedy vlády PhDr. Vladimíra Špidly. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 13.

¹⁰⁶ Lodr, A.: *Josef Hlávka*, s. 188 - 189.

¹⁰⁷ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 151 – 153.

¹⁰⁸ Ries, P.: *Josef Hlávka, největší český mecenáš*, s. 80.

¹⁰⁹ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 107 – 108.

„V současné době je Hlávková kolej majetkem Českého vysokého učení technického v Praze. Podle rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy o předání této koleje ČVUT bylo smluvně dohodnuto, aby kolej byla užívána v souladu s odkazem Josefa Hlávky.“¹¹⁰ Ani dnešní podmínky důležité pro přijetí do Hlávkových kolejí se téměř vůbec neliší od těch dřívějších.

Pokud student tyto podmínky splňuje: „před ubytováním podepisuje darovací smlouvu mezi studentem a Nadáním, jejíž součástí je i vyplněný formulář čestného prohlášení o sociálních poměrech žadatele. Darovací smlouva i dekret na ubytování se vystavuje, vždy na jeden akademický rok, na základě dohodnutých podmínek. Je třeba dbát, aby tento příspěvek byl použit jen za podmínek a k účelu, pro který byl poskytnut.“¹¹¹

Je nutno podotknout, že doba, kdy Josef Hlávka stanovoval jisté podmínky pro uchazeče svých kolejí, se oproti dnešku hodně změnila. Dřívější chudoba ve srovnání s tou dnešní je rozdílná. Ovšem skutečně chudých studentů je opravdu ještě dostatek. V dnešní prosperující společnosti se přesto často setkáváme s myšlenkou, že velice nadaný student nebude moci studovat a projevit se následně v potřebné profesi, protože nemá dostatek prostředků pro studium. A tak naše společnost může postupem času ztratit naději stále se rozvíjet, na co už kdysi před lety kladl důraz Josef Hlávka.

Nyní je v Hlávkově koleji ubytováno kolem 100 studentů, kteří splňují podmínky pro ubytování. Především se jedná o studenty doktorandského studia, u nichž se předpokládá, že v budoucnu budou působit nadále na vysokých školách, na vědeckých pracovištích nebo vykonávat profese umělecké.¹¹² „Společnost bude tak dobrá, jak dobrá bude úroveň výchovy a vzdělání, jak dobré bude školství, jak bude postaráno o talenty.“¹¹³

4.1.5 Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových

Josef Hlávka veškeré své mecenášské skutky završil k počtě obou svých manželek založením Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových. Nadání bylo založeno dle platného zákona o nadacích, tedy nadační listinou, která měla v tomto případě formu závěti.

Ve své poslední vůli dne 25. ledna 1904 stanovil Josef Hlávka: „Za universálního dědice veškerého svého jmění movitého i nemovitého jakéhokoliv druhu, tak jak toto jmění projednáním pozůstalosti zjištěno bude, ustanovuji právníckou osobu, která pro všechny časy nést má jméno Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových.“¹¹⁴

¹¹⁰ Historie Hlávkovy koleje [online]. [cit. 28. května 2013]. Dostupnost na WWW: <http://www.hlavkovanadace.cz/>

¹¹¹ Tamtéž

¹¹² Pavlíček, V.: Rozhovory pro noviny a časopisy. In: *Odkaz Josefa Hlávky v projevech předsedy Nadání Prof. Václava Pavlíčka*, s. 133.

¹¹³ Vostracký, Z.: Josef Hlávka a vzdělanost-komplexní vědy a vzdělání. In: *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, s. 109.

¹¹⁴ Pavlíček, V.; Rýdlová, D.; Kouba, Z.: *Výroční zpráva Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových*, s. 5.

Nadání začalo působit až po smrti svého zakladatele od 11. března 1908. Hospodaření s veškerým majetkem vyžadovalo dohled, proto byla zřízena Nadační správa, ve které pracoval předseda a dalších devět členů. Funkci předsedy měl vykonávat prezident České akademie. Úkolem nadace bylo podporovat vědeckou, literární a uměleckou činnost českého národa a pomáhat nadaným a chudým studentům.¹¹⁵

Nadání i přes jisté pochybnosti a závady vykonávalo v zásadě své poslání. Ovšem zakladatel sepsal svoji závěť v období míru a stability na počátku století a neočekával, že šest let po jeho smrti vypukne jedna z nejničivějších válek v dějinách lidstva. Období první světové války přineslo mimo jiné právě změnu ekonomických poměrů. Nadání již nemělo dostatek prostředků a nemohlo nadále zůstat hlavním finančním zdrojem spravovaných institucí, proto tuto funkci začal vykonávat stát. Ekonomická situace donutila Nadání v následujících letech rozprodat některý svůj majetek.¹¹⁶

Hlávkovo Nadání bylo existenčně zasaženo v průběhu druhé světové války, tedy v letech 1939–1945, kdy byly uzavřeny české vysoké školy, což značně omezilo vědeckou a uměleckou činnost. Rozsáhlý majetek v Lužanech zabavily německé úřady. Zpět se svého majetku Nadání domohlo až po druhé světové válce roku 1945, a znovu obnovilo svoji činnost. Existence Nadání byla znovu ohrožena až v padesátých letech 20. století, kdy byly rozhodnutím vlády zrušené veškeré české nadace. Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových se však jako jediné nadaci podařilo zrušení ubránit.¹¹⁷

Na konci osmdesátých let 20. století došlo ještě k poslednímu ohrožení Nadání. Jediný příjem Nadání totiž pocházel z nájemného z pražských domů. Tyto příjmy však nestačily na nezákladnější správu těchto domů a zámku v Lužanech, rozhodla se proto tehdejší Nadační správa činnost této instituce ukončit. Téměř rok probíhala jednání, jak i tentokrát uchránit Nadání před jeho zánikem. Tehdy podalo návrh České vysoké učení technické na ustavení nových orgánů Nadání z řad svých pracovníků. V nově vzniklých podmínkách mohlo Nadání opět oživit původní záměr zřízení.¹¹⁸

Dnes se často setkáváme s různými typy charitativní činnosti. Každá nadace si zaslouží jisté uznání. Dnešní nadace se zaměřují spíše na jiné oblasti než na kulturní povznesení našeho národa. Ale i v dnešní době existuje celá řada nadací, které se zabývají podobným oborem, jako nadace Josefa Hlávky a podporují kulturu a vzdělanost. Většinou se tyto nadace ale zaměřují pouze na jedinou oblast. Oproti tomu Hlávkova nadace má široké pole působnosti. Slouží k podpoře různorodým způsobem a dodává inspiraci k neustálému rozvoji.

¹¹⁵ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 159 - 161.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 169 - 171.

¹¹⁷ Pavlíček, V.; Rýdlová, D.; Kouba, Z.: *Výroční zpráva Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových*, s. 7.

¹¹⁸ Pokorný, J.: *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 192 - 194.

Pojem mecenáš v dnešní moderní společnosti nahradilo slovo sponzor. Rozdíl je patrný v tom, že mecenáš většinou bývá anonymní, oproti tomu sponzor očekává zviditelnění své osobnosti. Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových se stalo významným a dodnes žijícím odkazem, přežilo obě světové války a v současnosti plní odkaz svého zakladatele. Jedná se o nejstarší nadaci s nepřetržitým působením v České republice.

V dnešní době nás obklopuje řada institucí, které podporují rozvoj našeho kulturního života. Skutečnost, že tyto instituce splňují své poslání, ovšem v dnešní moderní společnosti považujeme za samozřejmost, a jejich nepřítomnost aniž si to uvědomujeme, by byla skutečně velmi postrádána. Je nutné si položit otázku, zda by v dřívější době, takové instituce skutečně mohly vzniknout, kdyby nebylo právě vytrvalosti Josefa Hlávky. Ten za svého působení usiloval o vznik nových institucí především tím, že do nich vkládal své jmění a stanovoval předpisy, na základě kterých měly fungovat a skutečně se dodnes těmito předpisy v co největší míře v rámci možností k dnešní době řídí.¹¹⁹

Význam Josefa Hlávky trefně vystihl projevem nad jeho rakví Dr. Randa: „*Co v jiných zemích ke kulturním účelům poskytují stát nebo země, zčásti i vyšší bohaté kruhy společnosti, to pro národ český vykonal, skoro sám jediný, z lidu vzrostlý bohatýr ducha a práce: Josef Hlávka.*“¹²⁰

¹¹⁹ Stibral, J.: *Josef Hlávka*, s. 7.

¹²⁰ Tamtéž, s. 8.

5. ZÁVĚR

Nastínila jsem životní příběh architekta, stavitele a mecenáše Josefa Hlávky, významné osobnosti kulturní, vědecké a umělecké aktivity českého národa. Jeho činnost byla provázána finančním ohodnocením i mravním uznáním.

Josef Hlávka pocházel z velice skromných rodinných poměrů. Byl obdarován velkým talentem, který cílevědomě rozvíjel a byl podporován milující rodinou. Již v začátcích své profesní kariéry se projevil jako velice pracovitý, svědomitý a prozíravý odborník, kterému později jeho zaměstnavatel předal svoji firmu a značné jmění, které nadále rozvíjel. Jak si musel majitel firmy vážit mladého architekta. Josef Hlávka se stal nejbohatším Čechem v Rakousku-Uhersku. Po celý život přesto zůstal skromným a šetrným mužem, který si peněz vážil, a proto je využíval velice uváženě a hospodárně ve prospěch rozvoje vědy, kultury a vzdělanosti.

Věděl, že pouze rozvojem vzdělanosti je možné pozvednout český národ v rámci mnohonárodnostního Rakouska-Uherska. Důkazem toho je jeho neústupnost při žádostech o vytvoření České akademie a zároveň i vlastní finanční vklad k její činnosti. V jeho podpoře chudých a nadaných studentů můžeme vidět, že sám nikdy nezapomněl na svůj původ. Zřízením Národohospodářského ústavu usiloval o hospodářský rozvoj českého lidu, zdokonalování ve výrobních a obchodních oblastech.

Díky tomuto vytrvalému muži byly postaveny budovy, které dodnes připomínají jeho jméno v nejrůznějších koutech světa. Některé se staly kulturním dědictvím UNESCO.

Naplnil své životní poslání a svému národu zanechal vše, co získal během celého života. Snad jako jediný kapitalista odkázal kompletně vlastní bohatství národu. Veškerý majetek jeho odkazu má přesně dané určení jak s ním hospodařit. Dokonce ještě v dnešní době čerpá z těchto zdrojů Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových. Slouží mimo jiné pro podporu studentů, a tím ovlivňuje rozvoj české vědy a techniky dodnes.

V současnosti Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových každoročně finančně podporuje nadané žáky Základní školy Přeštice, studenty Gymnázia Klatovy a ČVUT Praha. V Přešticích na svého rodáka nezapomínají. Na jeho počest dostala 1. září 2012 Základní škola v jeho rodném městě čestný název „Základní škola Josefa Hlávky Přeštice“.

6. RESUME

This bachelor thesis deals with Josef Hlávka, the notable figure of Czech science and techniques. The aim of this final thesis is creating of compacted view on life and activities of this great personality.

The bachelor thesis introduces Josef Hlávka as an universalist with his diverse activities. Whole thesis is divided in three chapters and completed with attachments. Firstly his born, childhood and personal life in general is described. Since he was born he wished for being an architect. Step by step, his dream came true, and so in the second part Josef Hlávka is presented as the architect and master builder. Here his main buildings are mentioned. This man is not famous only for his buildings, but he wrote down also in the history of Czech science and technology, especially with his patronage and sponsorships. He provided many financial donations in this area. The third part of this thesis is focused on his heritage. Josef Hlávka is associated with many institutions which have positive impact on our nowadays life. Whole thesis deals with his life efforts and ambitions and the consequences and heritage which he left behind to our nation.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BUŘÍVAL, Z. *1. sympozium k poctě Josefa Hlávky*. Sympozium pořádá Národní technické muzeum 26. října 1983 v Praze. Praha: Národní technické muzeum, 1984.

HLÁVKA, Karel. *Lužany: národní památník a přírodní rezervace*. Praha: Čedok, 1952.

HORA-HOŘEJŠ, P. *Toulky českou minulostí*. Jedenáctý díl. Praha: Via Facti, 2007. ISBN 978-80-239-6717-3.

Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace. Příspěvky na vědecké konferenci uspořádané Českým vysokým učením technickým v Praze a Nadáním Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových 17. a 18. června 2004. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2004. ISBN 80-01-03092-X.

LODR, Alois. *Josef Hlávka: český architekt, stavitel a mecenáš*. Praha: Melantrich, 1988.

Odkaz Josefa Hlávky v projevech předsedy Nadání Prof. Václava Pavlíčka. Sborník vydaný při příležitosti 75. narozenin prof. JUDr. Václava Pavlíčka, CSc., předsedy správní rady Nadace "Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových" a předsedy rady Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2009. ISBN 80-86729-00-8.

PATURI, Felix R. *Kronika techniky*. Praha: Fortuny Print, spol. s r. o., 1993.

PAVLÍČEK, V.; RÝDLOVÁ, D.; KOUBA, Z. *Výroční zpráva Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových*. Praha: 2011.

PECHAR, J. Jubilejní rok Josefa Hlávky. In: *Akademický bulletin*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2008, roč. 3. ISSN 1210-9525.

PĚCHOUČEK, František. *Za vesnickými muzikanty*. Lužany: Obecní úřad, 1995.

POKORNÝ, Jiří. *Odkaz Josefa Hlávky*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1315-6.

RIES, Pavel. *Josef Hlávka, největší český mecenáš*. Praha: TV Spektrum, 1991. ISBN 80-85334-08-9.

SEMERÁKOVÁ, Jana. *Vývoj architektury 12. 2. část*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1999.

STIBRAL, J. *Josef Hlávka*. Předneseno na slavnostní schůzi České akademie věd a umění 14. února 1931. Praha: Česká akademie věd a umění, 1931.

ŠPELDA, A. *Zámek Lužany: hudba a literatura*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1976.

VELFLÍK, V. *Život a působení prvního presidenta a zakladatele České akademie Arch. Dr. Ph. a Dr. Techn. Josefa Hlávky*. Praha: Čes. akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1908.

VOPAŘIL, Josef. *Josef Hlávka český architekt a mecenáš*. Praha: Nadání J., M. A Z. Hlávkových, 1980.

Historie Hlávkovy koleje [online]. [cit. 28. května 2013]. Dostupnost na WWW:
<http://www.hlavkovanadace.cz/>

8. PŘÍLOHY

8.1 Portrét Josefa Hlávky

(zdroj: <http://www.akstancl.cz/stancl/156-architekt-josef-hlavka----vyroci-unesco.php>)

8.2 Žádost o povolení k přístupu na zámek v Lužanech

(zdroj: autorka)

Nadace "Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových"

Vodičkova 17

110 00 Praha 1

11. 3. 2013

Žádost o povolení k přístupu na zámek v Lužanech

Vážený pane prof. JUDr. Václave Pavlíčku, Csc. ,
jsem studentka Západočeské univerzity v Plzni, Fakulty filozofické,
bakalářského oboru : Humanistika. V letošním roce zakončuji studium odevzdáním a následnou
obhajobou bakalářské práce.

Vzhledem k tomu, že bydlím v Lužanech, jako téma své bakalářské práce jsem
zvolila : Josef Hlávka – významná osobnost české vědy a techniky.

Ke zvolenému tématu jsem již nastudovala mnoho publikací. V nejbližších dnech navštívím
výstavu Zdeňky Hlávkové – Havelkové, ženy stavitele architekta a mecenáše Josefa Hlávky
v Domě historie Přešticka.

Obracím se na Vás s žádostí o povolení k přístupu do lužanského zámku,
práce s materiálem, který je zde uložen v archivu a pořízení fotografií interiéru zámku.

Jeden výtisk mé bakalářské práce ráda věnuji Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových.

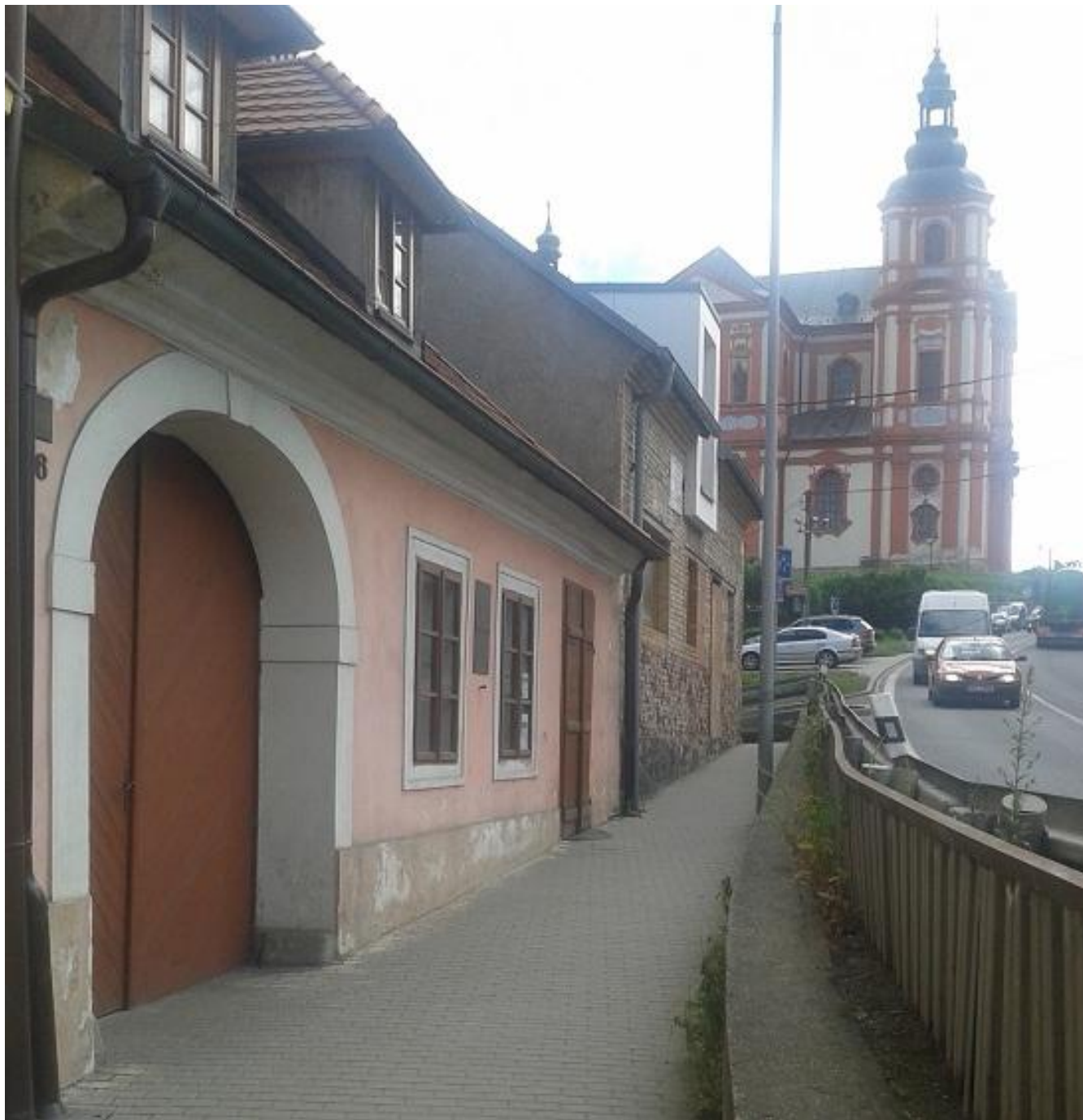
Děkuji za vstřícnost a ochotu.

S pozdravem Eliška Havránková

Eliška Havránková
Lužany 102
334 01 Přeštice

8.3 Rodný dům

(zdroj: autorka)

8.4 Pamětní deska na rodném domě

(zdroj: autorka)

8.5 Josef Hlávka

Fotografie ze studií v roce 1851 - 1854 na Akademii výtvarných umění ve Vídni.

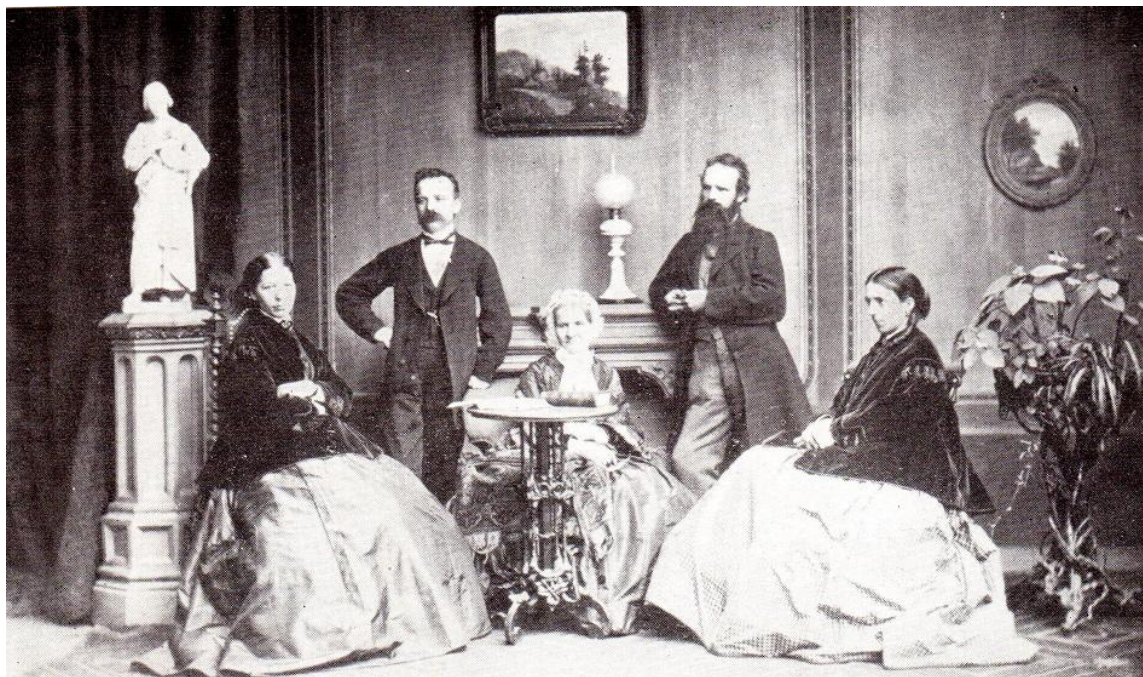
(zdroj: Lodr, A.: *Josef Hlávka*)

8.6 Rodinná fotografie

Zleva sestra Matylda Mayerová - Hlávková, bratr Antonín Hlávka, matka Anna Hlávková, Josef Hlávka a jeho první žena Marie Hlávková - Čermáková.

(zdroj: Lodr, A. *Josef Hlávka*)

8.7 Manželka Marie

(zdroj: Lodr, A.: *Josef Hlávka*)

8.8 Manželka Zdeňka

(zdroj: Lodr, A.: *Josef Hlávka*)

8.9 Rezidence bukovinských metropolitů v Černovicích

(zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Former_Residency_of_Archbishop_in_Chernovci.jpg)

8.10 Zemská porodnice v Praze

(zdroj: <http://foto.mapy.cz/56398-Praha-porodnice-u-Apolinare>)

8.11 Dvorní opera ve Vídni

(zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Wien_Staatsoper.jpg)

8.12 Zámek v Lužanech

(zdroj: <http://www.obec-luzany.cz/fotografie/>)

8.13 Pracovna Josefa Hlávky na zámku v Lužanech

(zdroj: autorka)

8.14 Malá jídelna

(zdroj: autorka)

8.15 Ložnice

(zdroj: autorka)

8.16 Mincovod

(zdroj: autorka)

8.17 Pokoj Antonína Dvořáka

(zdroj: autorka)

8.18 Zámecká kaple v Lužanech

(zdroj: autorka)

8.19 Rodinná hrobka na přeštickém hřbitově

(zdroj: autorka)

8.20 Základní škola Josefa Hlávky v Přešticích

(zdroj: autorka)

8.21 Pamětní deska na základní škole

(zdroj: autorka)

8.22 Žádost o ubytování v Hlávkově koleji

(zdroj: <http://www.hlavkovanadace.cz/>)

Žádost o ubytování v Hlávkově koleji

Žadatel:

Jméno / příjmení:	
Datum / místo narození:	
trvalé bydliště:	
kontaktní adresa:	
státní příslušnost:	

Vyjádření vysoké školy:

Název vysoké školy:	
Název fakulty:	
Název pracoviště:	
Adresa pracoviště:	
Telefon na pracoviště:	
Žádost pro akademický rok	
Druh studia nebo zaměstnání	doktorské studium postdoktorské vědecký pracovník prezenční magisterské studium
Odborné doporučení vedoucího pracoviště:	
děkan, datum podpis	jméno, funkce, datum, podpis
Vysoká škola potvrzuje správnost výše uvedených údajů a skutečnost, že žadatel dosahuje výborných studijních (pracovních) výsledků.	
	rektor, datum, podpis

Čestné prohlášení žadatele:

Prohlašuji, že splňuji podmínky pro ubytování v Hlávkově koleji. Dosahuji výborných studijních výsledků a věnuji se výhradně svému odbornému růstu. Jsem nemajetný/á, nemám byt v Praze a nejsem podnikatel/ka. Kromě stipendia, případně příspěvků od rodiny, nemám jiný příjem než z pedagogické, vědecké, umělecké nebo publikační činnosti.

V Praze dne

podpis žadatele

Vyjádření ČVUT:

- ČVUT souhlasí s ubytováním žadatele v Hlávkově koleji.
- ČVUT zařazuje žadatele jako náhradníka pro ubytování v Hlávkově koleji.
- ČVUT nesouhlasí s ubytováním žadatele v Hlávkově koleji.

V Praze dne

podpis

8.23 Darovací smlouva

(zdroj: <http://www.hlavkovanadace.cz/>)

Darovací smlouva

Nadace „Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových“ se sídlem Praha 1, Vodičkova 17
(dále „Nadání“)

a

jméno, příjmení, titul
trvale bytem
vysoká škola/AVČR..... fakulta/ústav.....
adresa..... mobil..... e-mail.....
(dále „příjemce“)

uzavírají tuto darovací smlouvu na období od 1. září 2012 do 31. srpna 2013:

I.

Na základě doporučení, výběru rektorem Českého vysokého učení technického v Praze a rozhodnutím správní rady Nadání, poskytne Nadání příjemci nadační příspěvek **výši 14.400,- Kč** (čtrnáct tisíc čtyřista korun českých) za těchto podmínek:

1. příjemce je nemajetný, sociálně potřebný, není vlastníkem ani nájemcem bytu v Praze a není podnikatelem,
2. nemá žádný pravidelný příjem z pracovního nebo obdobného poměru s výjimkou příjmu z vědecké a pedagogické činnosti (včetně účasti na grantech) a věnuje se výhradně svému odbornému růstu,
3. příspěvku bude použito k hrazení části nákladů na ubytování ve vysokoškolské koleji Josefa Hlávky, Jenštejnská 1, Praha 2, (měsíčně 1.200,- Kč jeden tisíc dvě stě korun českých),
4. příjemce neposkytne užívací právo na ubytování třetí osobě.

II.

Příjemce souhlasí s tím, že nadační příspěvek mu nebude vyplacen v hotovosti, ale je Nadáním spravován v souladu se statutem a bude poukázán ČVUT SUZ v Praze na hrazení nákladů za ubytování příjemce v koleji Josefa Hlávky, Jenštejnská 1, Praha 2.

III.

Příjemce je povinen oznámit administraci Nadání:

- předčasné ukončení ubytování,
- získání vlastního bytu nebo pronájem bytu v Praze,
- ukončení nebo přerušování studia, popř. ukončení pracovního poměru akademického nebo vědeckého pracovníka.

V těchto případech část příspěvku zbývající po odečtení nákladů na úhradu dosavadního ubytování zůstává k dispozici Nadání. Totéž platí, přestal-li příjemce splňovat podmínky uvedené v bodě I. smlouvy.

IV.

Příjemce za podmínek stanovených touto smlouvou příspěvek přijímá.

V.

Účastníci smlouvu přečetli, s jejím obsahem souhlasí, což stvrzují vlastnoručními podpisy.

V Praze dne 1. září 2012

.....
příjemce

PhDr. Dagmar Rýdlová
tajemnice Nadání

Ing. Zdeněk Kouba
administrátor Nadání

Prof. JUDr. Václav Pavlíček, Csc.
předseda správní rady Nadání

8.24 Smuteční oznámení

(zdroj: Vopařil, J.: *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš*)

Sklíčení nejlubším žalem podáváme všem příbuzným, přátelům a známým truchlivou zprávu, že zemřel náš vroucně milovaný a nezapomenutelný bratr, pan

Ph. a Tech. Dr. JOSEF HLÁVKA,

velkokřížník řádu Františka Josefa, rytíř řádu železné koruny II. třídy, komtur řádu Františka Josefa, čestný doktor filosofické fakulty c. k. české university Karlo-Ferdinandovy v Praze, čestný doktor věd technických na c. k. české vysoké škole technické v Praze, zakladatel a první prezident České Akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění a prezident Národohospodářského ústavu při České Akademii, doživotní člen panské sněmovny rady říšské, poslanec na sněmu království Českého, čestný člen Spolku architektů a inženýrů v království Českém, čestný měšťan král. hlav. města Prahy, c. k. vrchní stavební rada, architekt a městský stavitel, majitel velkostatku Lužan a Vlčí atd. atd.

Zesnul klidně v Pánu, zaopatřen sv. svátostmi umírajících, dne 11. března 1908 po 8. hod. ranní v 77. roce věku svého.

Tělesná schránka předraženého zesnulého bude v neděli dne 15. března t. r. o 2. hodině odpolední v Pantheonu Musea království Českého vykropena, načež na nádraží císaře Františka Josefa a odtud do Lužan převezena, v pondělí dne 16. března t. r. v zámecké kapli vystavena a po církevních obřadech v děkanském chrámu Páně v Přešticích k věčnému odpočinku do rodinné hrobky uložena.

Zádušní mše svaté slouženy budou v úterý dne 17. března t. r. v zámecké kapli v Lužanech o 8. hodině ranní a v Praze ve farním chrámu Páně u Panny Marie Sněžné (u Františkánů) v sobotu dne 21. března t. r. o 9. hodině ranní.

V PRAZE, dne 13. března 1908.

Matylda Mayerová,
vdova po c. a k. majoru,
sestra.

Antonín rytíř Hlávka,
c. k. dvorní rada v. v.,
bratr.

Pro pražské hosty vyjíždí zvláštní rychlík z nádraží Fr. J. o 7:34 hod. ranní a čeká v Přešticích až do konce pohřbu.

Pohřební ústav K. FUCHSE ml. v Praze, Betlémské nám. 257-I., Malá Strana 82-III. Telef. 829. — Knihotiskárna B. Stýblů v Praze.